هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان
39

ساڵی/ 2007 – بەرگی سی و نۆ

چاپی یەکەم/ ساڵی 2007

پێرێست

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (25) خولی دووه‌می هه‌ڵبژاردن – یه‌ك شه‌ممه 2007/1/7 ل5

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (26) خولی دووه‌می هه‌ڵبژاردن – دوو شه‌ممه 2007/1/8 ل37

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (27) خولی دووه‌می هه‌ڵبژاردن – یه‌ك شه‌ممه 2007/1/14 ل63

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (28) خولی دووه‌می هه‌ڵبژاردن – دوو شه‌ممه 2007/1/15 ل117

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (1)ی نائاسایی خولی دووه‌می هه‌ڵبژاردن – چوار شه‌ممه 2007/1/24ل125

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ده‌ستپێك خولی دووه‌می هه‌ڵبژاردن – سێ شه‌ممه 2007/3/13 ل171

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (1) خولی دووه‌می هه‌ڵبژاردن – دوو شه‌ممه 2007/3/26 ل181

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (2) خولی دووه‌می هه‌ڵبژاردن – سێ شه‌ممه 2007/3/27 ل235

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (3) خولی دووه‌می هه‌ڵبژاردن – دوو شه‌ممه 2007/4/2 ل279

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (4) خولی دووه‌می هه‌ڵبژاردن – سێ شه‌ممه 2007/4/3 ل317

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (5) خولی دووه‌می هه‌ڵبژاردن – چوار شه‌ممه 2007/4/4 ل343

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (6) خولی دووه‌می هه‌ڵبژاردن – سێ شه‌ممه 2007/4/10 ل385

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (7) خولی دووه‌می هه‌ڵبژاردن – چوار شه‌ممه 2007/4/11 ل445

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (8) خولی دووه‌می هه‌ڵبژاردن – شه‌ممه 2007/4/14 ل549

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (9) خولی دووه‌می هه‌ڵبژاردن – دوو شه‌ممه 2007/4/16 ل577

سەرۆكایەتی ئەنجومەن بڕیاری دا بەرنامەی كاری دانیشتنی ژمارە (26) خولی دووەمی هەڵبژاردن لەكاتی (11)ی پێش نیوەڕۆ ڕۆژی دوو شەممە ڕێكەوتی 2007/1/8 بەم شێوەیە بێت:

1- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژەی یاسای وەزارەتی كشتوكاڵ لە هەرێمی كوردستان.

2- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژەی یاسای وەزارەتی كاروباری كۆمەڵایەتی لە هەرێمی كوردستان.

3- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژەی یاسای وەزارەتی شارەوانی لە هەرێمی كوردستان.

4- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژەی هەموار كردنی یاسای دیوانی چاودێری دارایی لە هەرێمی كوردستان.

5- خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژەی یاسای ئەنجومەنی پارێزگاران لە هەرێمی كوردستان.

ئێستاش لیژنەی یاسایی با بفەرموون بۆ شوێنی خۆیان, فەرموو بۆ خوێندنەوەی خاڵی یەكەم.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بسم الله الرحمن الرحیم.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

یاسای ژمارە ( )ی ساڵی/ 2006

یاسای وەزارەتی كشتوكاڵی هەرێمی كوردستان

ماددەی یەكەم: مەبەست لەم دەستەواژانەی خوارەوە, بۆ ئەم یاسایە, ماناكانی بەرامبەریانە:

1. هەرێم: هەرێمی كوردستان ـ عیراق.

2. وەزارەت: وەزارەتی كشتوكاڵی هەرێمی كوردستان.

3. وەزیر: وەزیری كشتوكاڵی هەرێمی كوردستان.

4. بریكاری وەزارەت: بریكاری وەزارەتی كشتوكاڵی هەرێمی كوردستان

5. ئەنجومەن: ئەنجومەنی ڕاوێژكاری وەزارەتی كشتوكاڵی هەرێم.

ماددەی دووەم: وەزارەت, ئەم ئەركو فرمانانەی خوارەوە دەگرێتە ئەستۆ:

1ـدانانی پلانگەلی كشتوكاڵ, بەجۆرێ, فراژوكردنی ڕەنێوهاتی (الانتاج) هەردوو لایەنی(ڕووەكی و ئاژەڵ) دەستەبەر بكات.

2. پێشكەشكردنی ڕێنماییكاری و فەراهەمكردنی پێداویستەكانی ڕەنێوهانینی كشتوكاڵ و, لێكۆڵینەوەو دیراساتی كشتوكاڵی, بەڕەفتارو, سەرپەرشتیی بەكارخستنی یاسا بە حوكمەكان (الساریة)و, بەدواداچوونی بەجێهێنانی چالاكییەكانی وەبەرهانینی زەویوزاری كشتوكاڵ و پشتگیری كردنی ڕەنێوهانینی كشتوكاڵ لە هەرێمدا.

3- دیراساتی تایبەت بە پرۆژەکانی وەزارەت ئامادە دەکاو, هێلکارەکان(التصامیم) دادەنێ و, بەرنامەکان دادەڕێژێ و, خۆی یەکە و ڕاست جێبەجێیان دەکا, یان بەلایەنەکانی دیکەی ناوەوەی یان دەرەوەی هەرێم بەجێیاندەهێنێ و, بەدواداچوون و سەرپەرشتیی جێ بەجێ کردنیشیان دەکات.

4- پشتگیری لە کەرتی تایبەت دەکاو, هانی وەبەرهانینیش دەدات کە پرۆژەکان جێبەجێ بکەن و, سەنعەتگا و کارگەی تایبەت بە رەنێوهانینی کشتوکاڵیی هەردوو لایەنی ئاژەڵ و رووەکی دابمەزرێنن.

5- پشتگیری بانکە کشتوکاڵییەکانی هەرێم دەکا و, بەرەوچاکتریان دەگۆڕێ و, بە وەزارەتەوە دەیانبەستێ و, بۆ سانا کردنی ئیشەکانیشیان لە کوردستانی عیراقدا, رێنماییگەلی پێویست دەردەهێنێ.

6- بۆ فەراهەمکردنی تۆوی چاککراوو پەیینی کیمیایی و ڤڕکەرەکان کۆشش دەکاو, دەرمان و ئەجهیزەو مەکینەگەلی کشتوکاڵ دەسەبەردەکاو, رێگاکانی زامنکردنی پتر بوونی رەنێوهات (زیادە الانتاج)و چاککردنی رەنێوهات دەگرێتەبەر.

7- بۆ زیندوو کردنەوەو بەرەوچاکتر گۆڕینی (احیاء تطویر) پرۆژەگەلی سامانی ئاژەڵ و پاشکۆکانیان لە هەرێمدا, دەکەوێتە کارو, بۆ فەراهەمکردنی دەرمان و پێکوتی بەیتەری (اللقاحات البیطریة) کۆشش دەکاو, بۆ چارەسەرکردنی نەخۆشیی درم و بۆ خۆپارێزی لە نەخۆشی رێگای زانستی دەگرێتەبەر.

8 - پلانگەلێ بۆ رووبەڕوبوونەوەی دەردوبەلای لەناوبەری کشتوکاڵ دادەنێ و, رێگاکانی مسۆگەر کردنی خۆپارێزی و چارەسەرکردنیشی, بۆ فەراهەم دەکات.

9 - گرنگی بە سامانی ماسی و هەنگ دەدات.

10 - گرنگی بە رەنێوهاتی کشتوکاڵ دەداو, بۆ رێکخستنی ئیش و کاری تاقتکردن (الخزن) و بۆ بازاڕ ناردنی بەروبوومی کشتوکاڵ کۆشش دەکات.

11- بە جەنگەڵی خۆڕسك و دەستکرد, گرنگی دەداو , بۆ پاراستنیشیان, وەك سامانێکی نەتەوەیی - کە پێویستە بپارێزرێن - کاردەکاو, پشتگیرییش لە قەدەغە سروشتیەکان (المحمیات الطبیعیة) دەکات.

12- سنووری جەنگەلستانەکان وجۆرەکانیان بە پێی یاسایەکی تایبەت کە هەموو کاروبارو مەسەلەیەکی دارستانەکانی هەرێم رێك بخات, دەستنیشان دەکات.

13 - وەزارەت پرۆژەی یاسایەکی نوێ پێشنیاز دەکا, بۆ چارەسەر کردنی کێشەگەلی زەویوزار, کە لەگەڵ واقیعی ئێستا و ئایندەی کوردستاندا بگونجێ.

ماددەی سێیەم:

یەکەم: وەزیر: سەرۆکی باڵاو, بەرپرسی ئیش و کارو ئاراستە کردنی سیاسەتی وەزارەتەکەیە و, هەموو بڕیارو فەرمان و رێنماییگەلێکیش, پێوەندییان بە ئەرکو فرمان و پێکهاتە و سەلاحییات و کاروباری دیکەی هونەری و دارایی و ئیداری و رێکخستنی وەزارەتەکەوە هەیە بە پێی یاسا لە وەزیرەوە دەردەچێ و, بەسەرپەرشتیی, خۆی, جێبەجێ دەکرێن.

دووەم: بریکاری وەزارەت: لە چوارچێوەی سەلاحییاتدا, کە پێی دەسپێردرێ, یاریدەی وەزیر دەدات لە ئاراستەکردنی سیاسەت و, سەرپەرشتیکردنی کاروباری وەزارەتەکەدا, مەرجیشە بڕوانامەی زانکۆی هەبێ.

ماددەی چوارەم: وەزارەت لەمانەی خوارەوە پێك دێت:

1. نووسینگەی وەزیر: فرمانبەرێ سەرۆکایەتیی دەکا, بڕوانامەی زانکۆی هەبێ. ژمارەیێ فرمانبەریش یاریدەی دەدەن.

2. نووسینگەی بریکاری وەزراەت: فرمانبەرێ بەڕێوەی دەبا, بڕوانامەی زانکۆی هەبێ, ژمارەیێ فرمانبەریش یاریدەی دەدەن.

3. ئەنجومەنی راوێژکاری وەزارەت.

4. بەڕێوەبەرایەتی گشتیی کاروباری ئیداری و دارایی.

5. بەڕێوەبەرایەتی گشتیی پلاندانان و بەدواداچوون.

6. بەڕێوەبەرایەتی گشتیی زەوی وزاری کشتوکاڵ.

7. بەڕێوەبەرایەتی گشتیی جەنگەڵ و لەوەڕگاکان.

8. بەڕێوەبەرایەتی گشتیی رێنمایی و لێکۆڵینەوەی کشتکاری.

9. بەڕێوەبەرایەتی گشتیی سامان و لەشساغیی ئاژەڵ.

10. بەڕێوەبەرایەتی گشتیی خزمەتگوزاریی کشتوکاڵ.

11. بەڕێوەبەرایەتیە گشتییەکانی کشتوکاڵ, لە مەرکەزی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان.

12. وەزیر, بۆی هەیە, سوود لە نوێنەرانی وەزارەتەکانی دیکە, یان لە خاوەن ئەزموونانی دەرەوەی وەزارەتەکان, لە کاتی زەروورەدا, وەربگرێ.

ماددەی پێنجەم: ئەنجومەنی وەزارەتەکە, لەمانەی خوارەوە پێك دێت:

1. وەزیر.

2. بریکاری وەزارەت.

3. بەڕێوەبەرە گشتییەکانی وەزارەت.

4. راوێژکارەکان.

5. وەزیر, بۆی هەیە, لەکاتی زەروورەدا, نوێنەرانی وەزارەتەکانی دی, یان خاوەن ئەزموونان لە دەرەوەی وەزارەتەکانەوە, بخاتە پاڵیان.

ماددەی شەشەم: هەر بەڕێوەبەرایەتییەکی گشتییش, فرمانبەرێ, بە پلەی بەڕێوەبەری گشتی سەرۆکایەتی دەکا, بڕوانامەی زانکۆی هەبێ و, خاوەن ئەزموون و, پسپۆڕیش بێت.

ماددەی حەوتەم:

1. مەرکەزو پێکهاتەکانی وەزارەت و, ئەرك و سەلاحییاتی بەڕێوەبەرایەتیە گشتییەکان و, بەڕێوەبەرایەتییە واوەستەکانیان و دەستەکانیش, بە پێڕۆ دیار دەکرێن.

2. ئەنجومەنی وەزارەتەکە، بۆی هەیە، هەر کاتێ پێویست بکا، بەڕێوەبەرایەتی و، لق و، بەش و، هۆبەی نوێ بکاتەوە یان یەکیانیخا، یان ئیلغایان بکات.

ماددەی هەشتەم: یاسای ژمارە (10) ساڵی (1992)ی وەزارەتی کشتوکاڵ و ئاودێریی ئیلغا دەکرێ.

ماددەی نۆیەم: وەزیر، بۆی هەیە، ڕێنماییگەلی پێویست، بۆ ئاسانکردنی بەجێهێنانی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربهێنێ.

ماددەی دەیەم: هەر دەقێ، لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا نەگونجێ، کاری پێ ناکرێ.

ماددەی یازدە: پێویستە لەسەر وەزیرە پێوەندیدارەکان، حوکمەکانی ئەم یاسایە بخەنە کار.

ماددەی دوازدە: ئەم یاسایە لە ڕۆژی بلاّوکردنەوەی لە (وەقائعی کوردستان)ـەوە، کاری پێ دەکرێ.

هۆکارەکانی دانانی ئەم یاسایە

ژینگە (خاك و ئاو و هەوای) کوردستان، بۆ کشتوکاڵ زۆر لەبارە. خاکی بە پیتە و، سامانی ئاوی زۆرە. کوردستان بەر لە هەزاران ساڵ ولاّتێکی بە کشتوکاڵ و بە نان و خوان بووە و، لەم ڕووەوە پێشەنگی ولاّتانی ڕۆژهەلاّت بووە. وەلێ زوڵمی کاول کاری و ڕاگواستن و دەرکردن و، خەڵك لە کۆمەلگای زۆرە ملێ ئاخنین و، داپۆشینی زەوی وزاری بە پیت و بەرەکەتی کوردستان بە شرەخانوو چادرگای نا هەموارو، بێ بەش لە ئەسبابی ژیان، کە حکومەتە یەك لە دوا یەکەکانی عیراق بە داخ لە دڵی و رکی شۆڤینی و کینەی دوژمنایەتی بەسەر گەلی کوردستانیاندا هێنا، ئەمانە، هەمووی بوونە هۆی کوێر بوونەوەی کشتوکاڵ و سەرەنجامیش فەلاو وەرزێران کە ڕەنێوهێنی بە هێزی کشتوکاڵ بوون و، خاوەن سفرە و دیوەخان بوون، بە ناچاری بوون بە نانخۆری بێ خەلەو خەرمان و، بەکاربەری (مستهلك) بێ بەروبووم. ئەمە سەرباری ئەوەش کە یاساو بەیاننامەو تەعلیماتی کوێرانەی پڕ لە کینە بۆ کوێرکردنەوەی کانی و چاوگەکانی ئاوو کاولکردنی جۆگەو جۆبارو سووتاندنی دارستان و ریشە کێشکردنی رەزو باخ و بێستان، دەردەکراو سەرپاکیشی مینرێژکراو بە ناوچەگەلی حەرام دانران. جا بۆ ئەوەی ئاسەواری ئەم هەموو کاولکارییە نە مێنێ و، کێشە و گرفتی گوندەکان تەخت بکرێن و، ڕەنێو هاتی کشتوکاڵ باشتر بکرێ و بەرەو چاکتر بگوڕدرێ و، وەخزمەتهێنانی پڕ بەپێست (الاستخدام الامثل) بۆ هێزی کارو توانستی سروشتی لە کوردستاندا بڕەخسێ و، کە شو هەوایەکی لە بار بۆ بنیادنانەوەی ژێرخانی کەرتی کشتوکاڵ پەیدا بکرێ و، ئامانجی خۆشگوزەرانی و، خۆگوزەرانی (الاکتفاء الذاتي) بێتە دی و، ئاسایشی خۆراکسازی وەدەست بێت و، کۆچی پێچەوانەش دەست پێ بکاو، ژیانێکی ئاسوودەو بەختیاریش بۆ دێهات و گوندی کوردستان دابین بکرێ و، فەلاو وەرزێرو ڕەزەوان و باخەوانەکانیشیان، بچنەوە سەر زێدی خۆیان، لەبەر ئەوانە، هەمووی، دانانی ئەم یاسایە بە پێویست زانرا.

بەڕێز محمد قادر عبدالله (د.کمال کەرکووکی):

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (1)

دوو شەممە رێكەوتی 2007/3/26

كاتژمێر (10،30)ی سەر لە بەیانی رۆژی دوو شەممە رێكەوتی 2007/3/26 ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆكی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێزمحمد قادر عبداللە(د.كمال كەركووكی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبداللە سكرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە (1)ی خولی دووەم, ساڵی (2007) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (1)ی خولی گرێدانی یەكەمی ساڵی سێیەمی خولی هەڵبژاردنی دووەمی پەرلەمانی كوردستان – عێراق, بەرنامەی كار بەم شێوەیە بێت:

1- گفتوگۆ كردنی یاسایی وەزارەتی كشتوكاڵ لە هەرێمی كوردستان.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان دانیشتنیەكەمان دەكەینەوە, بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە(1) مادده 20 لە پێڕەوی ناوەخۆی ژمارە (1) هەمواركراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتیمانیی كوردستانی عیراق, دەستەی سەرۆكایەتی ئەنجومەن بڕیاریدا بەرنامەی كاری دانیشتنی ژمارە (1)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لەكاتی (10,30)ی پێش نیوەڕۆ رۆژی دوو شەممە رێكەوتی 2007/3/26 بەم شێوەیە بێت:

1- گفتوگۆ كردنی یاسایی وەزارەتی كشتوكاڵ لە هەرێمی كوردستان.

سەرەتا بەخێرهاتنی برای بەڕێز كاك (عبدالعزیز طیب) وەزیری كشتوكاڵ و برای بەڕێز كاك (سعد خالد محمد امین) وەزیری هەرێم بۆ كاروباری پەرلەمان دەكەین، كە بەشداریمان دەكەن لەو كۆبوونەوەیە,

بەرنامەی کاری ئەمڕۆمان گفتوگۆ کردنە لەسەر یاسای وەزارەتی کشتوکاڵ لە هەرێمی کوردستاندا, داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی کشتوکاڵ دەکەم بێن لێرە دابنیشن, داوای لێبوردن دەکەم کە تاخیر بووین, تاخیر بوونەکەش ئەسبابی موجیبەی هەبوو, ئەویش ئەوە بوو لیژنەیەك لە برایانی عەرەبی هاوردە لە کەرکووکەوە هاتبوون، کارێکی گرنگ بوو هەمووتان مەبەستتان بوو ئیهتیمام بدەینە ئەوان, ئەوە جێی دڵخۆشییە, کە ژمارەیەکی زۆر لە عەرەبە هاوردەکان خۆیان ئامادەن بگەڕێنەوە، ژمارەی ئەوانەی کە تا ئێستا رۆیشتوون, یان ئامادەن بڕۆنەوە گەیشتۆتە نزیکەی دوازدە هەزار خێزان, لەوانە پێنج هەزاریان رۆیشتوونەتەوە, بەلأم ئێستا ئەو کۆسپەیان هاتۆتە پێش, کە لیژنەی بەدواداچوونی ماددەی 140 کە لە لایەن حکومەتی فیدراڵی بەغداوە پێك هاتووە, ئەم لیژنەیە بڕیاری داوە لەسەر بڕیارەکانی بەڕێز سەرۆکی حکومەتی فیدراڵ (نوری مالکی) هامشی نووسیووە, بەهۆی ئەو هەوامشانە ئەو بڕە پارەی کە بۆیان دانراوە، بۆ هاوکاری کردنی ئەو عائیلانەی کە دەگەڕێنەوە, کە بیست ملیۆن دینارە بکرێتە دە ملیۆن دینار, ئەوەش تەبعەن پارەیەکی کەمە ئیحتیجاج دەکەن، ئێمەش پێش ئەوەی ئەوان بێن ناڕەزایی خۆمان دەربڕیووە, چونکە خێزانێك لە شارێکەوە بچێتە شارێکی تر ئەو بڕە پارەیە بەشیان ناکاتن, جگە لە مەسائیلی تر باسمان کرد, خۆشیان لە رۆژنامەکان قسەیان کرد و, ئێمەش دەنگمان خستە پاڵ دەنگیان و داوا لە حکومەتی فیدراڵ بکەین کە بڕیاری لیژنەکە جێ بەجێ بکات, بۆیە تاخیر بوونەکەمان لەبەر ئەو هۆیە بوو, ئێمە ئەمڕۆ پرۆژەی یاسای وەزارەتی کشتوکاڵ باس دەکەین, کە لە 1/8دا خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کراو تەحویل کرا بۆ لیژنەی یاسایی و لیژنەی کشتوکاڵ, بۆ ئەوەی تاوتۆ بکرێت, وابزانم لەگەڵ جەنابی وەزیریش دانیشتوون و، هەردووکیان راپۆرتیان حازر کردووە, بۆ ئەوەی وەخت لە دەست نەدەین، لەگەڵ دکتۆر کەمال و کاك فەرسەتیش باسمان کرد, ئێمە خوێندنەوەی یەکەممان بۆ کردووە, ئێستاکە لە جیاتی ئەوەی راپۆرتەکان هەموو بخوێنینەوەو دوایێ یەکە یەکە بچینە سەری, یەکسەر لە ماددەی یەکەوە دەست پێ بکەین و بە عەرەبی و کوردیەکە بخوێنینەوە, ئینجا رەئی لیژنەی یاسایی لەسەر ماددەی یەکەم و رەئی لیژنەی کشتوکاڵ, ئینجا ئەگەر کەسێك رەئی هەبوو لەسەری، جەنابی وەزیر ئەگەر تێبینی هەبوو قسە دەکاتن لەسەری, بۆ ئەوەی لە وەختەکەی ئیستیفادە بکەین, فەرموو کاك شێروان لە ماددەی یەکەمەوە بە عەرەبی و کوردی بخوێننەوە, ئینجا رەئی لیژنەی یاسایی و لیژنەی کشتوکاڵ ماددە بە ماددە.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

یاسای وەزارەتی کشتوکاڵی هەرێمی کوردستان

ماددەی یەکەم: مەبەست لەم دەستەواژانەی خوارەوە, بۆ ئەم یاسایە, ماناکانی بەرامبەریانە:

1. هەرێم: هەرێمی کوردستان ـ عیراق.
2. وەزارەت: وەزارەتی کشتوکاڵی هەرێمی کوردستان.
3. وەزیر: وەزیری کشتوکاڵی هەرێمی کوردستان.

4. بریكاری وەزارەت: بریكاری وەزارەتی كشتوكاڵی هەرێمی كوردستان

5. ئەنجومەن: ئەنجومەنی راوێژكاری وەزارەتی كشتوكاڵی هەرێم.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

قانون وزارة الزراعة لاقليم كوردستان

المادة الاولى: يقصد بالتعابير الاتية المعاني المبينة ازاءها لاغراض هذا القانون:

1- الاقليم: اقليم كوردستان العراق.

2- الوزارة: وزارة الزراعة لاقليم كوردستان.

3- الوزير: وزير الزراعة.

4- وكيل الوزارة: وكيل وزارة الزراعة.

5- مجلس الوزارة: مجلس وزارة الزراعة في الاقليم.

6- المجلس: المجلس الاستشاري للوزارة.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

خۆی ئیشكالێك هەیە, لە پێنجەم چیە (مجلس الوزارة) بە هەر حاڵ فەرموون لیژنەی قانونی رەئی خۆتان بڵێن.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

1 - فيما يتعلق بالمادة الأولى تقترح اللجنة تبديل (التعابير) بكلمة (المصطلحات) و حذف التسلسل(6) منها بالنظر لوجود الازدواجية في موضوع المجلس الإستشاري مع مجلس الوزارة و ترى اللجنة لأجل الحفاظ على خصوصية وزارة الزراعة في اداء اعمالها الابقاء على مجلس الوزارة لا سيما أن هناك مستشارين ضمن مجلس الوزارة و يحلون محل المجلس الإستشاري.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

رای لیژنەی كشتوكاڵ.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە وەكو لیژنە تێبینیمان نییە لەسەر ماددەی یەك, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەڵێ كاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

به حەقیقەت ئەو فەقەرەی جەنابت ئیشارەتت پێدا مەجلیسی ئیستیشاری و مەجلیسی وەزارەت, ئەوە حەز دەکەم تەوزیحی بکەم, لە قانونەکانی تر تەنها مەجلیسی ئیستیشاری هاتووە, ئەو مەجلیسە تەنها ئیستیشارەت تەقدیم وەزارەت دەکات, بەڵام لە یاسایەکە دوو نوعە مەجلیس هاتووە, مەجلیسی ئیستیشاری و مەجلیسی وەزارەت هاتووە, ئێمە دوای ئەوەی لەگەڵ جەنابی وەزیر دانیشتین لەسەر ئەوە رێککەوتووین کە مەجلیسەکە هی وەزارەتی کشتوکاڵ ببێتە (مجلس الوزارە), وتی من لە موستەشارینی خۆم ئیستیفادە دەکەم, بەڵام مومکینە لە موستەقبەل هەندێك دەسەڵات بدەمە ئەو مەجلیسە, بۆ ئەوەی ئەو مەجلیسە صاحێب قەرار بێتن, بۆیە ئەو مەسەلەیەمان هێنا گۆڕی, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مادام وایە فەقەرەی پێنج و شەش یەك دەگرێت و, دەبێتە پێنجەم, دەبێتە (ئەنجومەنی راوێژکاری وەزارەتی کشتوکاڵ) بەو شێوەیە, جەنابی وەزیر چ قسەت هەیە لەسەر ئەوە, برادەران چ قسەیان هەیە, کاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەبوایە پێنجەم ئیلغا بکرێت, نەك شەشەم لە هەموو وەزارەتەکان بەو شێوەیە هاتووە, مەجلیسی ئیستیشاری مەجلیسێکە, جەنابی وەزیر سەرۆکێتی, جەنابی وەکیل دووەمین مەسئوولە لەو لیژنەیە, موستەشارینی تێدایە, مەجلیسی وەزارەت لە هیچ وەزارەتێك نەهاتووە, وای بە باش دەزانم پێنجەم حەزف بکرێت و شەشەم بمێنێت, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان وەزارەتەکانی تر چۆنە؟

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە قانونی وەزارەتەکان بە ناوی (المجلس الاستشاری) هاتووە, بەڵام ئەو وەزارەتە هەروەکو جەنابی وەزیریش کە لەگەڵی دانیشتووین و ئیشارەتی پێداو تایبەتمەندی خۆی هەیە, دەڵێتن من دەمەوێ مەجلیسەکەی من مەجلیسێك بێت صاحێب قەرار بێت و خۆشم تێدا بم, مودیر عامەکانی تێدایەو موستەشارەکانی تێدایە, مومەسیلی خارجی دائیرەکانی تێدایە, ئەگەر هاتوو پێویستی کرد بیانهێنم, بۆیە بە حەقیقەت بە ئیتیفاقی هەردوو لامان بوو, رەئیش رەئی ئێوەو ئەندامانی پەرلەمانە, زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

با جەنابی وەزیر رەئی خۆی بدات.

بەڕێز عبدالعزیز طیب /وەزیری کشتوکاڵ:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

من تەئکیدی پێشنیاری لیژنەی یاسایی دەکەم, چونکە ئەگەر تەبعی ئیستیشاری هەبێت, ئەو وەختە بەس موستەشارەکان تێدا دەبێت, لەبەر ئەوە کردمانە دوو لیژنە، وەختی خۆی یەکێکیان مەجلیسی وەزارەت, ئەویتریشیان مەجلیسی ئیستیشاری, کە بەس موستەشار تێدا بێت, لەبەر ئەوە ئیتیفاقمان کرد پشتی موداوەلەو ئەوانە, چونکە ئەمە تەبعێکی ئیجرائی تێدا دەبێت و تەبعێکی ئیستیشاریشی تێدا دەبێت, لەبەر ئەوە پێشنیاری من ئەوەیە کو بە عینوانی مەجلیسی وەزارەت بێت باشترە لە مەجلیسی ئیستیشاری, سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر لەبەر ئەوەی قانونی وەزارەتەکانی تر هەمووی وا هاتووە, ئەمە یەك.

دوو/ مەجلیسی ئیستیشاریش بێتن دواتر وەزیر ئیمزای لەسەر خست, دەبێتە ئیلزامی و تەنفیز دەکرێتن, یەعنی ناوی مەجلیسی ئیستیشاری بێتن, یان وەزارەت بێتن, کە وەزیر ئیمزای کرد, ئیقراری کرد, ئەوە دەبێتە ئیلزامی, یان لە پاش ئیمزای وەزیرەکە دەبێتە ئیلزامی, لەبەر ئەوە من بە باشی دەزانم وەکو وەزارەتی تر بێتن, کە ئەو موبەریرەی کە دەدەین بە موجەڕەد خستنی ئیمزای وەزیر لەسەر مەحزەری مەجلیسی ئیستیشاری دەبێتە ئیلزامی بەو ئیعتیبارەی دەسەلاتی پێ دراوە بەپێی قانون, لەبەر ئەوە ئەو تەناقوزە نەبێتن, دوایێ یەکێك بێت بلێتن بۆ وەزیرە تەنها ناوی مەجلیسی وەزارەیە, ئێمە مەجلیسی ئیستیشاریە, هەموویان ئەو حوجەتەیان هەیە, یاخود زۆربەیان ئەو پێویستیەیان هەیە قوەتی تەنفیزیان هەبێت, بەلام تەنفیزەکە لە لای وەزیرە خۆی, کە دەسەلاتی هەیە لەگەڵ مەجلیسەکە، سەرۆکی مەجلیسەکەیە, کە موافەقەتی کرد لەسەر ئیستیشارەی ئەوان دەبێتە ئیلزامی, ئەگەرنا بە غیابی ئەو هەتا ناوی مەجلیسش بێتن نابێتە ئیلزامی, بۆ ئەوەی تەناقوزیش نەبێت لەگەڵ قانونەکانی تر.

بەڕێز عبدالعزیز طیب /وەزیری کشتوکاڵ:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە تەسەوری من مەرج نییە قانونی هەموو وەزارەتێك چۆن هاتووە دەبێت هەموو وەزارەتەکان وەکو یەك بن, بە تەسەوری من زۆر زۆر ئیعتیادییە مەجلیس بێت, تۆ دەتوانیت هەردوو تابعەکەی بدەیێ, یەعنی لە رووی عەمەلیەوە وەکو جەنابت دەڵێی ئێمە دەتوانین لە مەجلیسی ئیستیشاریش بێتن ئەمەی بکەین, بەس بە تەسەوری من مادام شاملترە کو لە دیباجەکەی ئێستا دەهێت، چونکە لەوانەیە لە هەندێك فەقەراتی تر من موختەلیف بم لەگەڵ ئەو مولاحەزاتانەی کە هاتووە, مەسەلەن ئێمە باسی جەمعیات و نەقابات دەکەین, کە مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنی بە ئەرکی خۆی رابن، ئەمەش داخیل ببێت مەجلیس ببن, ئەو وەختە تابعێکی ئیستیشاری نایگرێت, لەبەر ئەوە دەڵێم مەجلیسی وەزارەت بێت شاملترەو بەقوەتر دەبێت و دیسان تەئکید دەکەمەوە بە رەئی من ئەوە ببێتە مەجلیسی وەزارەت باشترە, سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك فەرسەت قسەی هەیە.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بە ڕەئی من مەجلیسەكە ئیستیشاری بێت، یان غەیری ئیستیشاری بێت صەلاَحیاتی ئەسڵی نییە، صەلاَحیاتەكە لە وەزیر وەردەگرێتن، ئەگەر هاتوو وەزیر موافیق بێت ئەوە قوەتی ئیلزامی وەردەگرێتن و قەرارەكە تەنفیز دەبێتن، بەس هاتوو وەزیر موافیق نەبێتن، هەتا زۆربەی ئەندامانی مەجلیس موافیق بن، نابێت ئێمە دەسەلاَت لە وەزیر بسەنین، یەعنی قەراری نیهائی، بڕیاری وەزارەت ببێتە ئیجرائێكی تەنفیزی و جێگای خۆی بگرێت لە تەنفیز مەفروزە وەزیر موافیق بێت، بەلاَم ئەگەر بێتو وای لێ بكەین پەرلەمانێكی بچووكە لەناو وەزارەت بە تەصویت بڕیارەكان وەردەگرێت، بە ڕەئی من ئەوە خیلافی قانونە، چونكە لازمە وەزیر موصادەقە لەسەر بڕیاری ئەنجومەن بكات، هەتا ئەگەر بێتو ئەغلەبیەی ئەندامانی ئەو ئەنجومەنە موافیق بن لەسەر بڕیارەكە، چونكە ئەندامانی ئەو ئەنجومەنە فەرمانبەرن لەناو وەزارەت، نابێت بڕیارەكەیان لە بڕیاری وەزیر بەقوەتتر بێت و لەسەر سەلاَحیاتی وەزیر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەو پێشنیارەی وەزیر بۆ خۆی خراپە.

بەڕێز عبدالعزیز طیب/ وەزیری كشتوكاڵ:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من جارێكی تر تەئكید لە پێشنیاری خۆم دەكەمەوە، من تەسەور دەكەم ئەگەر بێین موناقەشەی فەلسەفەی داڕشتنی ئەم قەوانینە هەموویان بكەین، سەیر دەكەین ئەو نصوصانەی كە ئێستا هاتووە لە هەموو وەزارەتەكان، ئەو نصوصانەی كە ئێستا هاتووە لە مەتنی یاساكانی وەزارەت، باوەڕت هەبێت قەوالیب هێناینە، قەوالیب هێشتا هی زەمانی كۆنە، فەلسەفەی زەمانی كۆن نەماوە، سیستەمی سیاسی گۆڕاوە، لە سیستەمێكی دیكتاتۆری ئێستا بەرەو سیستەمێكی دیموكراسی دەڕۆی، بەرەو دابەش كردنی سوڵتە دەڕۆی، بەرەو قەراراتی جەماعی دەڕۆی، بەرەو دابەزاندنی سوڵتە دەڕۆی، بە تەسەوری من ئەمە قوەتی باشترە، ئینسیجامی باشتر دەكات لە رووی جەماعییەوە باشتر دەكات لە سوڵتەی وەزیر، من لەگەڵ ئەوەمە سوڵتەی وەزیر هەتا حەددێك كەم بكرێتەوە، تۆزێك تابعێكی تری جەماعی بێتە دانان، ئەو مودیر عامە ئینسانن هاتینە هەڵبژاردن، كەفوئن، ئەو موستەشارانە كەفوئن، مەفروزە ڕەئی ئەوان بێتە وەرگرتن، موشكیلە نییە ببێتە قەرارێكی جەماعی، من تەسەور دەكەم وەك وەزیر دەسەلاَتی وی لە زیمنی مەجلیس بێت، دەسەلاَتی وی باشترە كو بە فەردیەت بێت و دیسان هەر بە فەلسەفەی كۆن بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك محەمەد فەرەج فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم وایە لە رووی پێکهاتەکەوە مەجلیس وەزارەت، ئەگەر ئەو ئەندامانەی کۆ دەبنەوە لەو مەجلیسانە تەنها وەزارەتەکە بێت، لەوانەیە دروست بێت، جگە لەوەی موخالیفە بە ئەتەکێتی وەزارەتەکانی دیکە، بەلاّم ئەمە پێویستی بە وەزارەتی تریش هەیە، مەسەلەن وەکو وەزارەتی بیئە، یان وەکو وەزارەتی صناعە، لەبەر ئەوە ناکرێت ناوی بنێیت مەجلیسی وەزارەت، هەر دەبێت ئیستیشاری بێت، چونکە کۆمەڵێ خەڵکی تر بەشداری تێدا دەکەن لە دەرەوەی بازنەی وەزارەتەکە، بەلاّم ئەگەر وەزیر بیەوێت ئەم ئەنجومەنە لە لای ئەم، یەعنی تابعێکی بەهێزتر وەربگرێت، ئەوە خۆی دەتوانێت سەلاّحیەتی بداتێ، یەعنی پەیوەندی بە وەزیرەوە هەیە، کەسی یەکەمی ناو وەزارەتەیە، ئەو دەتوانێت لەو ڕێگەیەی کە ئەو سەلاّحیەتی خۆی هەیەتی قوەتێ بدات بەو مەجلیسە زیاتر لە جێگایەکی تر، بەلاّم ناکرێت ناوی مەجلیسی وەزارەت بێت، لەبەر ئەوە خەڵکێك لە دەرەوەی ئەم وەزارەتە، وەکو وەزارەتی بیئە، وەکو وەزارەتی صناعە، هەتا لەوانەیە مەسەلەن خەڵکێکی تریش لە دەرەوەی وەزارەتەکان بێن بەشداری تیادا بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر (بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە رەئی من مەجلیسی وەزارەت قەتیس کردنی پێشنیارەکانی موستەشارەکانە، یەعنی لە وەزارەت بچووك دەبێتەوە، لە لایەکی تریش دەسەلاّتی وەزیر کەم دەکاتەوە، چونکە وەزیر پێویستە موصادەقە لەسەر بڕیارەکانی مەجلیسی ئیستیشاری، یان مەجلیسی وەزارەت بکات، بۆیە منیش پشتگیری لەوە دەکەم فیعلەن مەجلیسی ئیستیشاری بێت باشترە، هەم لەگەڵ وەزارەتەکانی تر وەکو خۆی دێتەوە، هەم قەتیس ناکرێت، خەڵکی موختەس دەتوانێت لە دەرەوەی وەزارەتەکە بێت بەشداری بکات و رەئی خۆی تێدا هەبێت، ئەوە بچووك کردن و قەتیس کردنەوەی فراوان کردنی بڕیارەکان و کەم کردنەوەی دەسەلاّتی وەزیر دەبێت لەو حاڵەتەدا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عوسمان ئەحمەد فەرموو.

بەڕێز عثمان احمد حمدامین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەنجومەنی راوێژکاری بۆ خۆی مەرج نییە هەر ئەنجومەنێك هەبێت لە داخیلی وەزارەت، ئەگەر راوێژکاری نەبێت لەو وەزارەتە، یەعنی کە گوترا ئەنجومەنێکی راوێژکاری لەو وەزارەتە، بەڕاستی ئەو ئەنجومەنە، مەجالی دەبێت ئیستیشارە بە خەڵکێکی موختەس بکات لە دەرەوەی ئەو وەزارەتەی خۆی، بەلاّم کە

ئەنجومەنی وەزارەت بێت، ئینجا دەسەڵاتی وەزیر بەڕاستی نابێت هیچ شتێك لە وەزارەت تەئسیر بکاتە سەر دەسەڵاتی وەزیر، چونکە وەزیر بەرپرسە لە بەرابەری ئەنجومەنی وەزیران، دەبێت حیسابی وەزیر و دەسەڵاتی وەزیر بکرێت، چونکە ئەنجومەنی وەزیران لە وەزیر دەپێچێتەوە، نەك لە راوێژکارەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرموو کاك کەریم.

بەڕێز کريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی لە رووی یاساییەوە ناکرێتن دەسەڵاتەکان، واتا سەلاحیەتی وەزیر دابەش بکرێت بەپێی یاسا، بەلام وەزیر بۆی هەیە دەسەڵاتەکانی خۆی بداتە هەر کەسێك بە پێویستی بزانێت، ئەوەش لەبەر ئەوەی لە رووی یاساییەوە ناکرێت، کە لێپرسینەوە جەماعی بێت، دەبێت لێپرسینەوە تەنها شەخسی یەکەمی وەزارەت بگرێتەوە، ئەگەر هاتوو دەسەڵاتەکە بەپێی یاسا تەوزیع کرا، ئەوە هەموو ئەوانەی لە ئەندامانی ئەنجومەن مەجلیسن، بەپێی یاسا هەموویان مەسئوول دەبن بەرامبەر پەرلەمان، بۆیە لە رووی یاساییەوە ناکرێتن، من پشتیوانی لەو بۆچوونە دەکەم، چونکە ناوەکە موشکیلە نییە، مەجلیسی وەزارەت بێت، یان مەجلیسی ئیستیشاری بێت، بەلام مەهامەکە دەبێت ئیستیشاری بێت، نەك ئیجرائی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

کاك تەڵعەت فەرموو.

بەڕێز طلعت خضر سيف الدين:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پرسیارەکەم ئاڕاستەی لیژنەی یاساییە، ئایا چ جیاوازییەك لەنێوان مەجلیسی وەزارەی زراعە لەگەڵ مەجلیسی ئیستیشاری هەیە؟ لە قوەت و قانونی جەنابی وەزیر کەمتر دەکاتەوە، یان زیاتر دەکاتەوە، جیاوازیەکەیان چیە؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

من لەجیاتیان دەڵێم فەرقیان نییە، کاك خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشيد سليم شێرە:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پێم وایە ئەو مەجلیسی وەزارەی زراعە، پێشتر مەجلیسی زراعەی ئەعلا هەبوو لە قانونەکانی پێشتر لە پەرلەمانی حکومەتەکانی پێشتر، بە تەسەوری من ئیزدیواجیەت دروست دەکات لەو مەجلیسە، یەکیان ئەوەی مەجلیسی وەزارەت کە مەجلیسی ئەعلایە وەکو مامۆستا محەمەد گوتی، وا تێ دەگەین کە خەڵکی

دیکە جگە لە مونتەسیبینی وەزارەت ناتوانێت بەشداری لە کۆبوونەوەی ئەو مەجلیسە بکات، بەڵام ئەگەر مەجلیسی ئیستیشاری بێتن، حەقی شەخسی تریش هەیە بەشداری بکاتن وەکو برادەران باسیان کرد، ئەگەر هەر ئیسرار دەکەن ببێتە مەجلیسی وەزارەتی زراعە، ببێتە مەجلیسی ئەعلای وەزارەتی زراعە، ئەوە چۆن هەیە، ئەوە مەجلیسەکە سابیتە قانون خۆشی هەبووە وەختی خۆی، مەجلیسی ئیستیشاری هەر جیایە، هەر دەبێت هەبێتن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دکتۆر کەمال فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله (د.کمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا زۆر گرنگە ئەو ئیستیشاری هەبێت، چونکە ئەو خەڵکەی مودیر عامە، یان کارێکی تری هەیە پسپۆر نییە لە زۆر بوارەکان، بۆیە بە رەئی من هەردوو قەرارەکە هەبێت، بەڵام قەراری ئەخیر مەجلیسی وەزارەت وەریبگرێت، ئەو ئیستیشاریانە دەهێنن هەندێکی لە وەزارەت نین لە دەرەوەن و دەیهێنن رێیان نیشان دەدەن، مەرج نییە هەموو رەئیەکانیان وەربگیرێت، بەڵام قەراری ئەخیر مەجلیسی وەزارەت وەریبگرێت، پێویستە لەسەر ئیمزای وەزیر قەراری ئەخیر بۆ وەزیرە، چونکە وەزیر لە پێش پەرلەمان مەسئوولە، لە پێش ئەنجومەنی وەزیرانیش بەرپرسە، لەبەر ئەوە مەجلیسی ئیستیشاری زۆر زۆر گرنگە هەبێت، کە رێیان نیشان بدات، مەرج نییە بە قسەیان بکات، لەوانەیە هەندێك جار رێگا نیشان دەدات، بەڵام مەجلیسی وەزارەت ئەو رەئیەیان دەبینن موناسیب نییە، هەندێکی موناسیبە وەریدەگرن، بۆیە قەراری ئەخیر بۆ مەجلیسی وەزارەت بێت، بۆیە بە رەئی من هەردووکی هەبێت باشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، ئێستا لیژنەی یاسایی تەرحی ئەوەی کردووە کە ئەو دوو فەقەرەیە ببێتە فەقەرە یەك، کە ببێتە مەجلیسی وەزارەت، جەنابی وەزیریش ئەوەی تەئید دەکاتن، ئەندامانی پەرلەمانیش ژمارەیەك قسەیان کرد پێیان وایە دەبێت ناوەکەی ئیستیشاری بێتن، لەبەر ئەوە دەیخەمە دەنگدانەوە، ناوەکەش تەئسیرێکی وای نییە بە حەقیقەت، گرنگ ئەوەیە ئەگەر ئیستیشاری بێت، یان مەجلیسی وەزارەت ئیمزای وەزیری تێدا نەبێت تەنفیز نابێت، بەڵام لەسەر ناوەکەیە ئیشکالەکەش فەرقێك ناکاتن غەیری ئەوەی لەگەڵ قەوانینی تردا بگونجێت، خاڵی نیزامیە فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشتر دەبێت پرسیار لە جەنابی وەزیر بکەین، بزانین ئەوانەی کە لەو لیژنەیە بەشدارن لەو مەجلیسە کێنە؟ ئەگەر نوێنەری وەزارەتی دیکەیە، ئەوە دەتوانرێت ببێتە مەجلیسێك، چونکە مەجلیسی ئیستیشاری هەر هەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جارێ ئەوە تۆ ئەو پرۆژەیە لە (1/8)یەوە لێرە خوێندراوەتەوە، لە مادده یەکدا لەوێ دەڵێت ئەو مەجلیسە کێیە؟ وەزیرە، بریکارە، مودیر عامەکانن، موستەشارەکانن دیاری کردووە کێنە، ئەوە مەعلومە، خۆی دەتوانێت دەعوەتی نوێنەری وەزارەتەکانی پەیوەندیدار بکات، ئەو مەجلیسە لەوە دێتن، هەر ئەوە خاڵێکە ناوی لێ بنێین مەجلیسی ئیستیشاری، چونکە لەوانەیە لە وەزارەتی تر خەڵکێك هەیە داوای بکاتن، بۆ ئەوەی بەشداری بکاتن چ قوەتێکی تەنفیزی هەیە، بە هەر حاڵ قسە زۆر کرا، ئەگەر خاڵی نیزامی نییە تەواو، بەڵێ فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ڤی تەصنیفێ مادده پێنجێ ڤێ پرۆژا وەزارەتا هاتی، هەر تەصنیفێك و مەجلیسێ ئیستیشارێ هەمی وەزارەتا دی هاتیە، ل مادده پێنجێ تەصنیفاکە دانای ل وەزارەتا تر ئەڤ تەصنیفە بۆ مەجلیسی ئیستیشاری وەزارەت هاتیە، بەس وەکو تەوزیح، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەیخەمە دەنگدانەوە، ئەوەی لەگەڵ پێشنیاری لیژنەی قانونییە کە دەڵێت نابێت ببێتە مەجلیسی وەزارەت، پێنج و شەشەکە ببێتە یەك فەقەرە دەبێتە مەجلیسی وەزارەت دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ ئەوەیە ببێتە مەجلیسی ئیستیشاری وەزارەت دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە زۆرینەی دەنگ وەرگیرا، دەبێتە مەجلیسی ئیستیشاری، یەعنی دەبێتە خاڵێك مەجلیسی ئیستیشاری وەزارەت، ئێستا ماددەکە وەکو ماددەی یەك پێنج فەقەرەکە خوێندرایەوە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، ماددەکە بە کۆی دەنگ وەرگیرا، ماددەی دووەم تکایە.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دووەم: وەزارەت، ئەم ئەرکو فرمانانەی خوارەوە دەگرێتە ئەستۆ:

1-دانانی پلانگەلی کشتوکاڵ بەجۆرێ فراژوکردنی رەنێوهاتی (الانتاج) هەردوو لایەنی(رووەکی و ئاژاڵ) دەستەبەر بکات.

2- پێشکەشکردنی رێنماییکاری و فەراهەمکردنی پێداویستەکانی رەنێوهانینی کشتوکاڵ و لێکۆڵینەوەو دیراساتی کشتوکاڵی بەرەفتارو سەرپەرشتیی بەکارخستنی یاسا بە حوکمەکان (السارية)و بەدواداچوونی بەجێهێنانی چالاکییەکانی وەبەرهانینی زەویوزاری کشتوکاڵ و پشتگیری کردنی ڕەنێوهانینی کشتوکاڵ لە هەرێمدا.

3- دیراساتی تایبەت بە پرۆژەکانی وەزارەت ئامادە دەکاو هێلکارەکان (التصامیم) دادەنێ و بەرنامەکان دادەڕێژێ و خۆی یەکە و ڕاست جێبەجێیان دەکا، یان بەلایەنەکانی دیکەی ناوەوەی، یان دەرەوەی هەرێم بەجێیاندەهێنێ و بەدواداچوون و سەرپەرشتیی جێبەجێکردنیشیان دەکات.

4- پشتگیری لە کەرتی تایبەت دەکاو, هانی وەبەرهانینیش دەدات کە پرۆژەکان جێبەجێ بکەن و سەنعەتگا و کارگەی تایبەت بە رەنێوهانینی کشتوکاڵیی هەردوو لایەنی ئاژەڵ و رووەکی دابمەزرێنن.

5- پشتگیری بانکە کشتوکاڵییەکانی هەرێم دەکا و بەرەو چاکتریان دەگۆڕێ و بە وەزارەتەوە دەیانبەستێ و بۆ سانا کردنی ئیشەکانیشیان لە کوردستانی عیراقدا، رێنماییگەلی پێویست دەردەهێنێ.

6- بۆ فەراهەمکردنی تۆوی چاککراوو پەیینی کیمیایی و قڕکەرەکان کۆشش دەکاو، دەرمان و ئەجهیزەو مەکینەگەلی کشتوکاڵ دەستەبەردەکاو رێگاکانی زامنکردنی پتر بوونی رەنێوهات (زیادة الانتاج)و چاککردنی رەنێوهات دەگرێتەبەر.

7- بۆ زیندوو کردنەوەو بەرەو چاکتر گۆڕینی (احیاء تطویر) پرۆژەگەلی سامانی ئاژەڵ و پاشکوکانیان لە هەرێمدا، دەکەوێتە کارو، بۆ فەراهەمکردنی دەرمان و پێکوتی بەیتەری (اللقاحات البیطریة) کۆشش دەکاو، بۆ چارەسەرکردنی نەخۆشیی درم و بۆ خۆپارێزی لە نەخۆشی رێگای زانستی دەگرێتەبەر.

8 - پلانگەلێ بۆ روبەڕووبوونەوەی دەردو بەلای لە ناوبەری کشتوکاڵ دادەنێ و، رێگاکانی مسۆگەر کردنی خۆپارێزی و چارەسەرکردنیشی, بۆ فەراهەم دەکات.

9 - گرنگی بە سامانی ماسی و هەنگ دەدات.

10 - گرنگی بە رەنێوهاتی کشتوکاڵ دەداو، بۆ رێکخستنی ئیش و کاری تاقتکردن (الخزن) و وە بازاڕ ناردنی بەروبوومی کشتوکاڵ کۆشش دەکات.

11- بە جەنگەڵی خۆڕسك و دەستکرد، گرنگی دەداو، بۆ پاراستنیشیان, وەك سامانێکی نەتەوەیی کە پێویستە بپارێزرێن کاردەکاو، پشتگیرییش لە قەدەغە سروشتیەکان (المحمیات الطبیعیة) دەکات.

12- سنووری جەنگەڵستانەکان وجۆرەکانیان بە پێی یاسایەکی تایبەت کە هەموو کاروبارو مەسەلەیەکی دارستانەکانی هەرێم رێك بخات، دەستنیشان دەکات.

13 - وەزارەت پرۆژەی یاسایەکی نوێ پێشنیاز دەکا، بۆ چارەسەر کردنی کێشەگەلی زەویوزار، کە لەگەڵ واقیعی ئێستا و ئایندەی کوردستاندا بگونجێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

رای لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رای لیژنەی یاسایی.

لەبارەی ماددەی دووەم لیژنە پشتگیری دەکات جگە لەدوو بڕگەی (12،13) وپێشنیار دەکات بەم شێوەیە بێت.

(12-کارکردن بۆ دیاری کردنی سنووری دارستان وجۆرەکانی و ڕێکخستنی هەموو ئەو مەسەلانەی کە پەیوەستن پێوەی لە هەرێمدا.

13-کارکردن بۆ چارەسەری گرفتەکانی زەوی بە شێوەیەك کە بگونجێ لەگەڵ واقیعی ئێستا و داهاتووی لە هەرێمدا).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

رای لیژنەی کشتوکاڵ.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنەی کشتوکاڵی ئەو تێبینیانەی هەیە:

ماددەی دووەم بڕگەی چوارەم وشەی تاقیگەکان (المختبرات) زیاد بکرێت و بخرێتە پاش وشەی دامەزرانی کارگەکان (انشاء المصانع).

هەروەها لە ماددەی دووەم لە بڕگەی نۆیەم وشەی (تربیة) واتا بەخێوکردنی هەنگ زیاد بکرێت و بخرێتە دوای وشەی (السمکیة).

لیژنەی کشتوکاڵی پێشنیاز دەکات هەردوو بڕگەی یازدەو دوازدە تێکەڵ بکرێن و بەم شێوەیەی خوارەوە بخوێندرێتەوە:

(گرنگی دان بە شەتلگەو لەوەڕگاو دارستانە سروشتی و دەستکردەکان و دیاری کردنی جۆر و سنوورەکانیان و کار کردن بۆ پاراستنیان و پشتگیری لە پارێزراوە سروشتیەکان (المحمیات الطبیعیة).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر چ ڕەئیەکت هەیە لەسەر پێشنیارەکانی لیژنەی یاسایی و لیژنەی کشتوکاڵی.

بەڕێز عبدالعزیز طیب/ وەزیری کشتوکاڵ:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو مولاحەزەی لیژنەی قانونی لەسەر خاڵی (13) بە مەتنی نصوصی عەرەبی هاتووە (العمل على معالجة مشاكل الأراضي بالشكل الذي يتلائم مع الواقع الحالي و المستقبلي للإقليم)، ڕەئی من ئەوەیە ئەمە وەکو خۆی بمێنێت، بلێت (تقوم الوزارة باقتراح مشاريع القوانين الجديدة لمعالجة مشاكل الاراضي تتلأم واقع ومستقبل الاقليم)، یەعنی ئەو نەصە بێت، بە تەسەوری من بەقوەتترە، ئەوە باسی مەشاکیل دەکات، مەشاکیلی زراعی موهیمەی وەزارەتی زراعە بە تەنیا نییە، لیژنەی فەصل و مونازەعات هەیە بە ڕەئیسی وەحدەی ئیدارییەوە بەستراوە، لەبەر ئەوە ئیختیصاصی وەزارەتی زراعە بە تەنیا نییە، لەبەر ئەوە بە

رەئی من مەشاكیلی زراعی ئەوەیە ئیقتیراحی مەشاریع بكرێت باشترە، بۆیە وەكو خۆی بمێنێت باشترە لە ئەوی دیكە، ئەو مولاحەزەی لیژنەی كشتوكاڵی هیچ موشكیلەیەك نینە دەمج بكرێت و ئێك نوقتە بێت، دوو نوقتە بێت لای من موشكیلە نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرموو كاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەنیسبەت ئیقتیراحی مەشاریع زۆر تەبیعی و زۆر ئیعتیادی هەر وەزارەتێك حەقی هەیە ئیقتیراحی مەشاریعی قەوانین بكات بۆ ئەنجومەنی وەزیرانی بنێرێت، ئەنجومەنی وەزیرانیش ئاڕاستەی پەرلەمانی بكات، بۆیە ئێمە ئەم نەصە عمومیەمان دانا، ئەم نەصە بەڕاستی چارەسەر كردنی كێشەی زراعییە بەشێوەیەكی گشتی لە كوردستان، بیما فیهیم ئیقتیراحی قەوانینیش دەگرێتەوە، ئەوەی كە جەنابی وەزیر ئیشارەتی پێدا لە قانونی هیچ وەزارەتێك نەهاتووە، چونكە ئەوە شتێكی زۆر تەبیعی و زۆر ئیعتیادییە و تحصیل حاصلیشە، هەر وەزارەتێك حەقی موقتەرەحی مەشروعاتی قەوانینی هەیە، جگە لە وەزارەتی زراعە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

خۆی ئەسڵی مەشروعەكە كە خۆتان ناردووتانە دەڵێت (تعیین حدود الغابات واصنافها بموجب تشریع خاص یتناول تنظیم كافة الامور والمسائل المتعلقة بالغابات في الاقلیم)، رەئی لیژنەی یاسایی دەڵێن بیكەنە دوو فەقەرە، با بیخەینە موناقەشەوە، فەرموو كاك ئارێز.

بەڕێز ئارێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

یەكەم/ پشتیوانی لەو گۆڕانكارییە دەكەم، كە لیژنەی یاسایی پێشنیاری كردووە، چونكە وەزارەت بۆی هەیە هەموو كاتێك پێشنیاری هەر یاساییەك بكات، ئەوە یەك.

دووەمین/ لە دەسەڵاتی خۆشیدا هەیە پێشنیار كردن پێویست ناكات بە رەئی من.

خاڵی دووەمیش ئەوەیە پرۆژە یاساییەكە كراوەتە كوردی، بەڵام بە كوردیەكی خراپ، داواكارم پێش ئەوەی بكرێتە كوردی و بڵاو بكرێتەوە، چاوی پێدا بخشێتەوە، بكرێتە كوردیەكی باش، ئینجا بڵاو بكرێتەوەو سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرموو كاك بارزان.

بەڕێز بارزان محمد قادر:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێم وایە لە مەهامی وەزارەتدا ئەم بڕگەی بۆ زیاد بکرێت باشترە، وا دەزانم ئەرکی وەزارەتە (فتح دورات تأهيلية وتدريبية لكوادر الوزارة داخل وخارج وذلك لرفع مستوى كوادر الوزارة والارتقاء بمستوى الزراعة في الاقليم)، پێم وایە لە ئەرك و واجیباتی وەزارەیە ئەمەش بکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پەخشان خان فەرموو.

بەڕێز پەخشان عبدالله زەنگەنە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە دەزانین شێواوترین و داماوترین قیتاع هەمانە قیتاعی زراعییە، بۆیە من بە پێویستی دەزانم لە یاسای وەزارەت یەکەم ئەرکی وەزارەت ئیعادەی تەئهیلی قیتاعی زراعییە، بە ئەرزەوە، بە تەوفیری مەکائین و ئالاتەوە، بە بەشەرەوە، بە هەموو شتێکەوە، چونکە بەڕاستی کە دەچینە بازاڕ کەرەوزی سوریایەو توری ئێرانەو مریشکی بەرازیلە، بۆیە دەبێت ئەمە لە ئەرکە هەنوکەیەکانی وەزارەت بێت، بەڕاستی صیغەکەم لەبەر دەستدا نییە، جا پێشنیار دەکەم لیژنەی قانونی صیغەیەکی بۆ دابڕێژێت، تەنیمەی حاڵەتێکە هەیە، مەوجودە تەنمیەی دەکەیت و گەشەی پێ دەدەیت هەتا دوایی، بەلاّم هی ئێمە داڕماوە، سەیری هەمووم کرد شعورم نەکرد، یەعنی یاسای وەزارەت لە حاڵێکی تەبیعیدایە، یەعنی تەوفیری ئەسمیدە دەکەیت، تەنمیە دەکەیت و هەتا دوایی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لە جیاتی جەنابی وەزیریش دەڵێم ئەوەی فەرمووت راستە، بەلاّم لە سێ خاڵ هەریەکە بەشێکی تێدا هاتووە، لە یەکەم هاتووە، لە حەوتەم هاتووە، لە جێیەکی تریش مولاحەزەم کردووە هاتووە، هەشتەمیش هەر ئەوەی تێدایە، کاك بەکر فەرموو.

بەڕێز بکر فتاح حسین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیار دەکەم مەرکەزێکی بحوس بکرێتەوە، مەرکەزی بحوس بۆ بەحس کردن، نەك تەنها لە رووی بەحسی عیلمیەوە، ئەوەی کە پەخشان خان باسی کرد، کە بینای تەحتی کوردستان وێران بووەو، زراعەتیش بەشی شێری بەرکەوتووە، لە کوردستاندا هیچ نەوعە زراعەتێك نەماوە، لەبەر ئەوە هەم لە رووی عیلمیەوە، هەم لە رووی چۆنیەتی تەفعیل کردنی قیتاعی زراعی بەشێوەیەك کە بتوانێت پێداویستیەکانی میللەتەکەمان دابین بکات و، دووبارە ئێمە ئیعتیماد بکەینەوە سەر قیتاعی زراعی بۆ پێشخستنی بینای تەحتی بڵێین ئابووری کوردستان.

خاڵی دووەمیشم ئەوەیە وابزانم کاك ئارێزیش باسی کرد کوردیەکەی باش نییە، یەعنی عەرەبیەکەی باشترە لە کوردیەکەی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

كاك جەمال فەرموو.

بەڕێز جمال شمعون ايليا:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

چەند مولاحەزەیەكم هەیە سەبارەت بە ماددەی دووەم: پێنج شتی تیایە جیا جیایە، هیچ تەناسوقێك لەنێوانیاندا نییە، بەڕاستی پێویستە پەرت پەرت بكرێت، كە (تقديم خدمات الارشادية) چ عیلاقەی بە (توفير مستلزمات الانتاج الزراعي) هەیە، دوایی دەڵێت (اجراء البحوث والدراسات الزراعية)، دوایی دەڵێت (الاشراف على تطبيق القوانين)، یەعنی پێنج شتی جیا جیایە، یەعنی هیچ تەناسوقێك لە نێوانیاندا نییە لە یەك خاڵ هەمووی حەسر بكرێن.

خاڵی دووەم/ لە بڕگە نۆ (الاهتمام بالثروة السمكية والنحل) و(الطيور) زیادە بكرێت، واتا باڵندەش لەگەڵی.

بەنیسبەت بڕگەی دە (الاهتمام بالانتاح الزراعي) ببێتە (الاهتمام بالمنتوج الزراعي)، چونكە باسی خەزن و تەسویق دەكات، ئەوە مەنتوجە، باسی ئینتاج ناكات.

لە هەموویان گرنگتر پێویستە ئینسیجامێك هەبێت لەنێوان ئەهدافی وەزارەت و هەیكەل، چونكە هەیكەل بەشێوەیەك دادەنرێت بۆ جێ بەجێ كردنی ئەهدافەكان، مەعقول نییە مودیریەتێكی عام هەبێت بەناوی مەڕاعی لەناو ئەهدافەكان ناوی مەڕاعی هەر نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك حاتەم فەرموو.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێشنیار دەكەم ئەو یاسایە زیاتر دیراسە بكرێت، زیاتر چۆن دەڵێ دەوڵەمەندتر بكرێت، چونكە ئەمە قودسیەتێكی تایبەتی خۆی هەیە، ئەوەی كە من لێرە باسی دەكەم دوو خاڵە:

یەكەم/ ئەوەیە بڕگەیەكی زیاد بكرێت، بۆ ئەوەی بەم شێوەیەی من پێشنیاری دەكەم (1-هەوڵدان بۆ دانانی سیستەمێكی باش، بۆ وەرگرتنی بەروبوومێكی كشتوكاڵی و ئاژەڵی هەتا ببێتە تەشجیعێك بۆ جوتیاران و بۆ بەهێز كردنی ژێرخانی ئابووری وڵات)، یان لەگەڵ بڕگە پێنجی ماددەی دووەم دەمج بكرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز حمد عبدالله محمود (بەڵێن):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من لە ئەركە هەنووكەییەكانی وەزارەتی كشتوكاڵ و ئاودێری، بەڕاستی كشتوكاڵ مەسەلەی ئاودێری زەوی و زاری كشتوكاڵی تێدا نییە، نازانم پرۆژەی ئاودێری لە كوردستان زۆر ئیهمال كراوە، ئایا لە ئەركەكانی

وەزارەتی سەرچاوە ئاویەکانە، یاخود ئەرکی وەزارەتی کشتوکاڵە، ئەگەر لە ئەرکی وەزارەتی کشتوکاڵە مەفروزە لێرە لە فەقەرەیەك جێی ببێتەوە.

دووەمیش/ لە فەقەرەی سێزدەم بەڕاستی گەورەترین کێشە لە کوردستان چارەسەری مەسەلەی زەوی و زارە، کە لێرە تەسەلسولی ژمارە (13)ی وەرگرتووە، من پێشنیار دەکەم بێتە پێشەوە لە ئەرکە هەنووکەییەکانی وەزارەتی کشتوکاڵ بێت، کە پرۆژە یاسایەك ئامادە بکات بۆ چارەسەری کێشەی زەوی و زار، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر لەسەر ئەوانەی قسەیان کرد فەرموو.

بەڕێز عبدالعزیز طیب/ وەزیری کشتوکاڵ:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تەئکید لە خاڵی سێزدە دەکەم، تەبعەن موناقەشە لەنێوان ئێمەو لیژنەی قانونی بوو، برادەران لەسەر ئەساسی ئەوەی رەئی لەسەر ئەو خاڵە بدرێت، تەرکیز لەسەر ئەو خاڵە بکرێت، چونکە برادەران لە پەرلەمان ئیشارەتیان بەو خاڵە نەدا، زیاتر هاتنە خاڵەکانی تر، بۆچی من تەئکید لەسەر مەشروعی قەوانین دەکەم؟ یەکەم/پەرلەمانی کوردستان تەشریعی قەوانین دەکات، ئێمە تەدەخولێکی سوڵتاتمان هەیە، لە وەزارەتی زراعە تەدەخولی سوڵتات هەیە، سوڵتەی قەزائی و سوڵتەی تەنفیزی تەدەخولێکی موباشیر هەیە، من تەسەور ناکەم هیچ وەزارەتێك وەکو وەزارەتی زراعە تەدەخول لە سوڵتەی قەزائی دەکات ئیشەکانی ئەوان، یەعنی ئێمە و، رەئیسی وەحدەی ئیداری دەوری مەحاکمدا دەبێت بۆ حەللی کێشەکان، ئەمە تەدەخولی سوڵتاتە، دژی فەسڵی سوڵتاتە، لەبەر ئەوە ئەم کێشەیە بە چ چارەسەر دەکرێت، بە دوو مەشروع چارەسەر دەکرێت، لەبەر ئەوە تەرکیز لەسەر وشەی مەشاریع دەکەم، کەلیمەی مەشاریعی قانونی، بە دوو مەشروع، یەك/ تەعدیلی قانونی نوات بێتە کرن، ئەوە مەشروعێکە ئێمە تەقدیمان کردووە بۆ ماددەی هەشت بێتە موعالجە کرن، بۆ تەعدیل کرن، بۆ تەسویەی مەناتیقی ریفیەکان، مەناتیقی گوندەکان، ناحیەکان تەسویە نەبووە، ئێستا ئەرازی وێرێ لە ساڵی 1975ەوە تاکو ئێستا هەمووی بەناوی وەزارەتی مالی کراوە، ئەمە فیعلەن موحتاجی مەشروعێکە، مەشروعەکەشمان ناردۆتە ئەنجومەنی وەزیران تاکو بێتە پەرلەمان، من وا تەسەور دەکەم مەعلومات هاتیتە پەرلەمان، ئەمە مەشروعێکە لەبەر هەندێ من تەرکیز لەسەر قەوانینی مەشاریع دەکەم، چونکە قەزیەکەی گەورەترە، جانبی تریش ئێمە بێینە سەر قانونی 117 دیسان مەشاکیلێك و کێشەیەکی زۆرمان هەیە لە عقودی زراعی، هەتا کێشەی عقودی زراعیەش چارەسەر نەکرێت لەکوردستان، ئێمە موعالەجەی ئەو تەداخولی سوڵتاتی تەنفیزی و قەزائی ناتوانین بکەین، چونکە ئەو لیژنەی ئێمە ئێستا دروستی دەکەین بە ریئاسەتی

رەئیسی وەحدەی ئیداری هەمی حلولەکانی ئێستا کە دەیکەن، هەمی حلولی تەوفیقییە، بێ موعالەجەی نیهائی، لەبەر ئەوە سەیری کێشەکانی زراعە بکە عەمەلیەکی بەردەوامە، لەبەر ئەوە من تەئکید لەسەر ئەو خاڵە دەکەم، بێژین نەکەینە مەشاکیل، ئەمە لە موشکیلە گەورەترە، بیکەینە مەشاریعی قەوانین، چونکە هەتا ئێمە هەردوو تەشریعاتی دروست نەکەین، تۆ ناتوانیت ئەو فەسڵی سوڵتاتە بکەیت کە ئێمە داخوازی دەکەین، ئەوی پەرلەمان داخوازی دەکات، ئەوی ئەنجومەنی وەزیران داخوازی دەکات، هەموو گلەیی و گازەندەی مەحاکم لە ئێمەیە، کە ئێمە ئیشی مەحاکم دەکەین، فیعلەن ئێمە ئیشی مەحاکم دەکەین، لەبەر ئەوە کێشەکانی چەند ساڵ هەموو ماوەتەوە بەبێ چارەسەر، چونکە موعالەجاتی تەوفیقیە، موعالەجاتی جەزری نییە، دیسان من تەئکید لەوە دەکەم کە مەشاریعی قەوانین بمێنێت بەقوەتترە، راستە بۆ وەزیر هەیە، بۆ وەزارەت هەیە ئیقتیراح بکات و مەشاکیلیش حەل بکات، ئەگەر وابێت هەموو دەسەڵاتی وەزارەتە، ئێمە دەتوانین زۆر فەقەرات بێنینە دەرێ، چونکە ئێمە تەرکیز لەسەر هەموو ئەو فەقەراتانە دەکەین لێرە، جانبی تریش زۆر لە برادەران باسی ئەوەیان کرد، بە تەسەوری من ئەگەر ئێمە مەهامەکانی وەزارەت بخوێنین بە دیقەت تەحلیلی بکەین، عادەتەن نصوصی قەوانین و مەوادەکان بە موجەزە دەهێت، بەس ئەگەر ئێمە بخوێنین و تەحلیلی ئەو موجەزە بکەین باوەڕت هەبێت شاملە، ئەو مولاحەزاتانەی برادەران باسی مەحمیەی تەبیعییان کردووە، ئەمەی تێدایە، باسی تەسویقیان کردووە ئەمەی تێدایە، یەعنی لە مەتنی دیباجەکە هەموو شتێکی تێدایە، ئینجا چ لە مەهام، چ لە ئەسبابی موجیبە، دیسان بچیتە ئەسبابی موجیبە ئەو تەفاسیلاتانەی هەمووی تێدایە، برادەرێك باسی رەی کرد، رەیی ئێستا موهیمەی ئێمە نییە، وەزارەتەکان جیا بوونەتەوە، ئێستا وەزارەتی زراعە و رەیی جیا بوونەتەوە، ئەمە موهیمەی وەزارەتی رەییە، داوا دەکەم ئەم فەقەرەیە هەبێت، چونکە زۆر زۆر گرنگی خۆی هەیە، ئەمە جزوری موشکیلەکە حەل دەکات، من داوا دەکەم ئیقتیراحی مەشاریع تەسبیت بکرێت، زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر بۆ تەئکید ئەو ماددەیە، خۆ ئیقتیراحەکەت بەلای منەوە مەنتیقی هەیە، ئەگەر نەشنووسرێت وەزارەت هەردەم حەقی هەیە پرۆژەی یاسا تەقدیم بکات، هەتا ئەگەر لێرەش نەنووسرێتن، کەواتە نووسینی بە رەئی من شتێکی تەبیعییە، بەڵام ئێمە کە ماددەکە بە عام موناقەشە دەکەین، راستە لیژنەی یاسایی پێشنیاری تەنیا لەسەر فەقەرەی دوازدە و سێزدە کردووە، بەڵام کە موناقەشە دەکەین هەموو خاڵەکان کە لە ماددەی دووەمدا هاتووە، کە ئەرکی وەزارەتە، کە ئەندامانی پەرلەمان رەئی لەسەر هەموو خاڵەکان دەدەن و، مەسەلەن شتێك هەبێت نەنووسرا بێت لێرە پێیان وابێتن ئەوە مەهامی وەزارەتە، ئەویش ئاماژە پێ دەکەین، بۆیە ئەگەر جەنابت بە عام مولاحەزاتیان وەربگریت، ئەگەر خاڵێکی تازەیان هەبوو، یان رەئیەکی تازەیان هەبوو، بۆ ئەوەی رەئی لەسەر بدەیت، هەروەها لیژنەی قانونی ئەو

مولاحەزاتانە لە لای خۆیان وەربگرن، بۆ ئەوەی لە کۆتاییدا پێش ئەوەی دەنگ بۆ ماددەکە بدەین بەگشتی بۆ ئەو تەغیراتانەی کە دەکرێتن، دواتر بخرێتە دەنگدان، کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هەندێك پێشنیارم هەیە، هەر چەندە هەندێکیان لە ئەسبابی موجیبە تێدایە، بەڵام ئەسبابی موجیبە خۆی لازمە وێنەیەك بێت لە ئەهداف و مەهامی وەزارەت، لێرە تەنمیەی زراعی دروست نابێت بەبێ تەنمیەی ریفی، ئێمە پێویستمان بە خاڵێکی سەریح هەیە باسی تەنمیەی ریفی و تەفعیلی ڕۆڵی ئافرەت لە مەجالی زراعە، خۆمان دەزانین موجتەمەعی کوردستانی خۆمان چۆنەو دێیەکان ئێستا چۆنە، دەوری ئافرەت لە زراعە ئەمە خاڵێك.

خاڵێکی دووەم/ لە هەمووی گرنگتر باسی ئەمنی غیزائی، یەعنی تەوفیری ئیحتیاجاتی مواتن لە سیلەعی غیزائی ئەوەی خەڵك رۆژانە پێویستی پێیەتی، وەکو خوشکە پەخشان ئیشارەتی کرد، هەموو شتی دەرەوەیە ئێستا، بەس هی خۆماڵی نییە، ئەمە بە بڕگەیەکی وازیحتر بێت، هەر چەندە باسی ئەمنی غیزائی لە ئەسبابی موجیبە هاتووە، بەڵام لێرە بڕگەیەکی تایبەت زیاد بکرێت لە مەهام لەو مەوزوعە، صیاغەشم کردووە.

سێیەم/ باسی ئیدخالی تەکنەلۆژیا و قەناتی حەدیس بۆ بواری زراعە، یەعنی ئەوەش خاڵێکی موهیمە راشکاوەتر باس بکرێت لەمە.

مەوزوعی صادرات و ئیستیرادی دەکرێت هەر ئیحتیمالە داخیلی ئەمنی غیزائی ببێت، بەڵام ئەویش پێم باشە لە زۆربەی زۆری قەوانینی وەزارەتی زراعە لە وڵاتانی عەرەبیم خوێندووە، خاڵی یەکەم تەقریبەن دانرا (العمل على زيادە الصادرات الزراعى)، ئەو موقتەرەحاتانە دوایێ دەتوانین صیاغەتی بکەین، ئەوانە پێم باشە لە مەهام ببن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید سلیم شێرە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە بڕگەی حەوت باسی زیندوو کردنەوەی پەرەپێدانی پرۆژەگەلی سامانی ئاژەڵ دەکات، لە بڕگە نۆش باسی گرنگیدان بە سامانی ماسی دەکات، ماسی بە ناو هاتووە، ئاژەڵیش مەعلوم حەیواناتە، بە تەسەوری من شتێکی زۆر گرنگتر لەبیر کراوە مەسەلەی دەواجن و مریشك و شتی وا تێدا نەهاتووە، کەوا گرنگی پێ بدرێت، ناوی نەهاتووە، لەبەر ئەوە لە شوێنێك جێی بکرێتەوە باشە، چونکە ناوی ماسی هاتووە، ناوی ئاژەڵ هاتووە، بەڵام ناوی دەواجن نەهاتووەو لەوی کەمتر نییە، حەساس تریشە، ئەگەر لە شوێنێك جێی بکرێتەوە، پێم وایە شتێکی باشە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دكتۆر دلێر فەرموو.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا ئەرك و فەرمانەكانی وەزارەتی كشتوكاڵ، ئەركێكی زۆر سەخت و گرانە، وەزارەتی كشتوكاڵ یەكێكە لە وەزارەتە گرنگ و ستراتیجیەكانی حكومەتی هەرێمی كوردستان و ئەركێكی زۆری دەكەوێتە سەر شان، چونكە بە درێژایی هەشتاساڵی مێژووی هەرێمی كوردستان، سیاسەتی رژێمەكانی یەك لە دوای یەكی عێراق وێران كردن و كاول كردنی گوندەكانی كوردستان بووە، بەتایبەتی لە سی و پێنج ساڵی دواییدا، بۆیە بە یەكێك لە ئەركە هەنووكەییە سەرەكیەكانی وەزارەتی كشتوكاڵ دەبێت بریتی بێت لە گرنگیدان بە ئاوەدانكردنەوەی گوندەكان و گەشە كردنی باری كۆمەڵایەتی و ئابووری گوند نیشینان، بۆیە من بە پێویستی دەزانم ئەمە بكرێت بە خاڵێك و لە ئەرك و فەرمانەكانی وەزارەتدا دانەنرێت، چونكە ئەو خاڵ و ئەرك و فەرمانانەی كە دانراوە بەبێ ئەو ئەركە ناتوانرێت جێ بەجێ بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك دلێر فەرموو.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا ئێمە هەموومان دەزانین لە پاش قیتاعی صناعە یەكێك لە گرنگترین بوارەكانی بینا كردنی دەوڵەت زیراعە بوو، یان بینای تەحتی دەوڵەت هەرێم ئەگەر ناوی بێنین لێرە زراعەتە، بێگومان ئەو وەزارەتەش ئەركێكی گەورەی دەكەوێتە سەر، كە بتوانێت دەورێك ببینێت لە پەرەپێدان و سەر لە نوێ دروست كردنەوەی بینای تەحتی لەم قتیاعەیە، من بەش بە حاڵی خۆم وەكو ئەندامێكی لیژنەی یاسایی لەگەڵ ئەو پێشنیارەی لیژنەی یاساییم، بەڵام من بەڕاستی پێشنیارێكی ترم هەیە، پێم وایە ئەمەی بەڕێز وەزیر تەرحی كرد لە فەقەرەی سیازدە بەڕاستی زەروورە بمێنێت، راستە لە ئەخیردا تەحصیل حاصلە هەموو وەزارەتێك ماڧ خۆیەتی كە پێشنیاری قانون بكات بۆ پەرلەمان، بەڵام لەڕاستیدا ئێمە هەموومان دەزانین یەكێك لە گرفتە سەرەكیەكانی كۆمەڵگای كوردستان لە مەجالی ئێمە بە حوكمێك كە موجتەمەعێكی فەلاحین زۆرتر زەوییە، بۆیە بەڕاستی ئەمە بكرێتە ئەركێك لەسەر وەزارەت زۆر باشترەو بە موهیمەیەكی خۆی بزانێت و تەرحی بكات، چونكە فیعلەن دەكەوێتە سەر وەزارەتێكی تریش، هەموومان دەزانین لە مەسەلەی تەسویەش و ئەتفای ئەرازی وەزارەتی تریش شمول دەكات، بەس ئەم مەوزوعە ئەگەر راستەوخۆ بخرێتە سەر وەزارەت زەرور وایە باشترە، پێم وایە ئەركەكە وازیح دەبێت و گونجاوتر دەبێت، لە هەمان كاتیشدا ئەو دوو پێشنیارەی لیژنەی یاسایی كردوویەتی لە جێی خۆیەتی، چونكە دەكرێت ئێمە لە جیاتی ئەوەی بڵێین گرفتی زەوی، دەتوانین بیكەینە گرفتی زراعی بەڕاستی، لە

پێشنیاری دووەمیاندا كە دەڵێت مەشاكیلی زەوی دەبێتە مەشاكیلی زراعی لە فەقەرەی سیازدەش بمێنێت، سوپاستان دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

تێبینیم لەسەر ماددەی دووەم فەقەرە سێ هەیە، بەنیسبەت كە دەڵێت (لقیام الدراسات الخاصة بالمشاريع العائدة لها ووضع التصاميم واعداد المناهج والعمل على تنفيذها اما تنفيذاً مباشراً او من قبل الجهات الاخرى داخل الاقليم وخارجه)، ئەو (او من قبل الجهات الاخرى داخل الاقليم وخارجه) داوا دەكەم حەزف بكرێت، لەبەر ئەوەی لە زیمنی میزانیەی وەزارەت مەفروزە ئەو مەشاریعانە تەنفیز بكرێت، چونكە وەزارەت دەبێت دوو نەوعە مەشاریع رەچاو بكات، مەشاریع ئەوەی لە زیمنی میزانیەی ساڵانەی خۆیەتی، لە بەرنامەی خۆیەتی لە حدودی بودجەی خۆی تەنفیزی دەكات، بەشی دووەم قیتاعی خاص پێی هەڵدەستێت، ئەو دەبێت بانقی زراعی تەفعیل بكرێت و دەعمی مەشاریعی قیتاعی خاص بكات و قەردیان بداتێ، بۆ ئەوەی بە فائیدەیەكی كەم بتوانن ئیشی خۆیان بكەن.

بەنیسبەت فەقەرەی پێنج (دعم وتطوير المصارف الزراعية في الاقليم وربطها بالوزارة)، بانقی زراعی رەبتی بە وەزارەتی زراعە ناكرێت، چونكە ئەوە مالی عامی تێدایە، رەبتی بە وەزارەتی مالییە، ئەو پارەیەی كە تەرخان دەكرێت بۆ ئەو بانقە لە وەزارەتی مالیە تەرخان دەكرێت بە تەعلیماتێكی مالی خاص خازیعە بۆ رەقابەی مالی.

بەنیسبەت فەقەرەی دوازدەو سێزدە، تەئیدی دەكەم هەروەكو لە مەشروعەكەی هاتووە بمێنێت، لەبەر ئەوەی لە مەشروعەكەی زۆر بە رێكی هاتووەو قانون تەشریع بكرێت بۆی و ئیشی پێ بكرێت، هەتا میزاجیەتی تێدا نەبێتن، پێشنیار دەكەم برگەی دوازدەو سێزدە هەروەكو خۆی بمێنێتەوە، هەروەكو لە یاسایەكەدا هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر دوو، سێ پێشنیاری گرنگت بۆ هاتووەو، كاك رەشادیش مەسەلەی موهیمی تەرح كرد، یەكێكی رەبتی مەسرەفی زراعیە بە وەزارەتەوە لە رووی فەنیشەوەو لە رووی تەعلیماتیشەوە، دەبێت عایدی تەعلیماتی بانقی مەركەزی وەزارەتی مالیە بێتن، ئەوانی تریش كە برادەران قسەیان كرد، پێش ئەوەی بچینە سەر موداخەلەی ئەندامانی تر، ئەوەندەی وەڵام بدەیتەوە.

بەڕێز عبدالعزیز طیب/وەزیری كشتوكاڵ:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەنیسبەی خاڵی بانقی زراعی، تەبعەن سیغەکە وا هاتووە، لای من مانع نییە عایدی وەزارەتی مالیە بێت، بەس مەسەلەی تەشخیص و دان و موخاتەبەی ئەم بانقە لە لای وەزارەتی زراعە بێت، چونکە لە کۆتایی وەزارەتی زراعە مەسئوولە لە بەرامبەر ئەو مەبالیغانەی کە تەوزیع دەکرێت لەسەر جوتیارەکان، سبەینێ ئەو مەبالیغانە تەحصیل بکەیت، موراقەبەی ئینتاج بکەیت، لەبەر ئەوە ئەگەر هەمووی عایدی وەزارەتی مالیە بێت، زۆر زەحمەتە ئەگەر وەزارەتی زراعە لەناو مەوزوعەکە نەبێت، لەبەر ئەوە لە کۆنەوە مەساریفی زراعە لە فروعی زراعە دەوام دەکات هەر موختەبەی بەشێوەیەکی موباشیر دەکرێت، لەبەر ئەوە مەسەلەکە تەسهیلە، بەس تەصمیمی قەرد و ئەوانە بکرێت بە موافەقەتی وەزارەتی زراعە، یەعنی ئەم صیغەیە دروست ببێت.

دیسان لە خاڵەکانی تر باسی کراوە بۆ مەسەلەی تەنمیەی ریفی، دیسان من تەئکید دەکەمەوە کە مەسەلەی تەنمیەی ریفی هاتووە، (وضع الخطط الزراعية بما يحقق تنمية الانتاج الزراعي بشقيها النباتي والحيواني)، تۆ مومکین نینە عومقی ئیقتیصادی و عومقی زراعی گوندە، ئەگەر تۆ گوند بینا نەکەیت مومکین نینە تۆ زراعەت پێش بخەیت، لەبەر ئەوە من دیسان تەئکید لەسەر ئەوە دەکەمەوە، ئێمە وا چووینە بۆ ئەم یاسایە چەند کورت و پوختە بێت باشترە، ئێمە داخیلی تەفاسیل نەبین، لەبەر ئەو مەسائیلانە، مەسەلەن (تشجيع إصلاح الاراضي الزراعية) برادەرێك پێشنیارێکی کردووە، دیسان ئەوە مەشروعێك بۆ پەرلەمان هاتووە، مەشروعی دووەم ئێستا لە رێگایە، برادەرێکی تر باسی ئینتاج و حیمایەی ئینتاج دەکات، دیسان قانونێك هاتووە قانونی حیمایەی ئینتاج بۆ پەرلەمان هاتووە، لە ئەنجومەنی وەزیرانیش تێپەڕ بووە هاتۆتە پەرلەمان، یەعنی سیلسیلەیەکی مەشاریعی قەوانینمان هەیە، چۆن ئێمە مەعالجەی کێشەی زراعە بکەین، ئەگەر ئێمە بچینە باسی تر، لەوانەیە لێرە وەخت لە ئێوە بچێت، زۆر ئەفکار هەنە، زۆر مەشاریع هەنە، ئێستا لە رێگەنە، بەس ئەمە بۆ حاڵەتێکی تر، ئێمە دەتوانین موناقەشەی ئەوە بکەین، کە من بێمە خزمەتی جەنابتان بۆ ئیستجوابێك، بۆ داخوازی وەزارەت، بۆ ئەوەی موناقەشەی مەوازیع بە تەفسیلی بکەین، تا بزانین ئێمە چی دەکەین تاکو ئینتاج زیاد ببێت، خوتەمان هەیە، بەرنامجمان هەیە بەس لەوانەیە مەجال نەبێت ئێمە داخیلی ئەو تەفاسیلە بین.

لە مەوزوعی تەکنەلۆژیا دیسان (المكننة الحديثة) تشتی وەسا هاتووە، بەس کەلیمەیەك ئەگەر ئیزافە ببێت لە تەکنەلۆژیا لە ماددەکانی تر یەك لەو مەوادانە موشکیلە نییە، کەلیمەی تەکنەلۆژیا ئیزافە بکرێت، من تەسەور دەکەم هاتووە، دیسان مەسائیلی عیلمی هاتووە، ئەوانە ئێمە ئیستیفادەی لێ بکەین لە زۆر فەقەرات هاتووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە رۆژان فەرموو.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە كارو چالاكیەكانی وەزارەت، چەند پێشنیارێكم هەیە:

یەكەمیان/ ئەوەی بۆ هەماهەنگی لەنێوان وەزارەتی كشتوكاڵ و كۆلیژی كشتوكاڵ، وابزانم ئەگەر ئەو خاڵە زیاد بكرێت، ئەو شێوازە نوێیانەو زانستیانەی كە هەیە بۆ باشتر كردنی بەرهەمی كشتوكاڵی و زیاد كردنی بەرهەمەكان، زیاتر دەتوانێت وەزارەت ئەو ئەركەی بەجێ بگەیەنێت، لەو خاڵەی باسی ئەسیدە و دەرمان و ئەو شتانە دەكات، پاراستنی ژینگە زیاد بكرێت، پێم باشە خاڵی یازدەو دوازدە دەمج بكرێت ببێتە یەك خاڵ، خاڵی سێزدە لا بدرێت، چونكە هەر چەند جەنابی وەزیر تەئكیدی لەسەر كرد، رێكخستنی كاری وەزارەت و چارەسەر كردنی كێشەكان، یان بە دەركردنی رێنمایی دەبێت، ئەویش لە دەسەڵاتی وەزیرە خۆی، یاخود بە پێشنیار كردنی چەند پرۆژە یاسایەك دەبێت، ئەوەش ئەگەر هەبێت و نەبێت ئەو خاڵە هەر زیادە، چونكە چارەسەر كردنی كێشەكان بەو شێوەیە دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

پێشنیاری یەكەمت ئەگەر صیغەیەك هەبێت بە وەرەقە بۆمان بنووسیت، كاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سردار صباح بوزو هركی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لە فەقەرە چوار باسی تەشجیعی ئیستیسمار دەكات، هاندان و وەبەرهەمهێنانی قیتاعی خاص، پێم وایە ئێمە زۆر لایەنی ترمان هەیە وەكو هەیئەی ئیستیسمار و مەجلیسی ئیستیسمار و لایەنی تر، كە لەوانەیە تەشجیعی ئیستیسمار بكات، بۆیە پێم باشە ئەگەر ئیزافەی بڕگەیەك بكەین (بالتنسيق مع الجهات المختصة، او الجهات الاخرى)، بە هەماهەنگی كردنی لەگەڵ لایەنەكانی تر.

فەقەرەی شەش و حەوت، پێم وایە مەوادی قانونی دەبێت گەورەتر و شاملتر بێت، نابێت بەو شێوەیە بچێتە ناو تەفاسیل، لێرە كە باس دەكات (توفير البذور المحسنة والاسمدة الكيمياوية والمبيدات وتأمين الادوية)، من پێشنیار دەكەم لە فەقەرەی شەش بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە (العمل على توفير كامل مستلزمات الانتاج الزراعي بما يؤدي الى تطويره وزيادته وتحسنه).

لە فەقەرەی حەوتەم لە بڕگەی دووەمی باسی ئەوە دەكات (والعمل على توفير الادوية واللقاحات البيطرية واتباع الاساليب العلمية لمعالجة الامراض السارية والوقائية)، پێم وایە ئەوەش زیادەیە، ئەگەر بنووسین (وتوفير كامل العناية الصحية للثروة الحيوانية) زۆر باشتر دەبێت.

فەقەرە دە پێم وایە زیادە، چونكە باسی (الاهتمام بالانتاج الزراعي والعمل على تنظيم عملية الخزن)، لە فەقەرە دوو باسی موستەلزەماتی ئینتاجی زراعی دەكات، ئایا خەزن موستەلزەماتی ئینتاجی زراعی نییە؟ یەعنی كەواتە لێرەوە چارەسەر كراوەو ئەوە زیاد دەبێتن.

له فەقەرەی دوازدەو سێزدە پشتگیری له رای لیژنەی یاسایی دەکەم، لەبەر ئەوەی له فەقەرەی دوازدە باسی ئەوە دەکات (تعيين حدود الغابات واصنافها بموجب تشريع خاص)، ئێمە ئەو تەشریعەمان نییە، لێرە دەبێت ئیزافە بکرێت (واقتراح تشريع خاص لها الى مجلس الوزراء) مەجلیسی وەزەرا بۆی هەیە پێشنیاری پرۆژەی یاسایی بۆ پەرلەمان بکات، نەك وەزارەت، لێرە دەبێت ئەو تەفاسیلە بنووسین.

له خاڵی سێزدەمیش هەروا (باقتراح تشريع) ئەویش دەبێت بنووسرێت بۆ ئەنجومەنی وەزیران، بۆیە ئەو رەئیەی لیژنەی قانونی پێم وایە شاملترە، نەوەك بچێتە ناو ئەو هەموو تەفاسیلەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خاتوو سۆزان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی پێویستە ئێمە لێرە سیاسەتێکی زراعی دیاری کراومان هەبێت، ئێستا ئەم پرۆژە یاسایە لەنێوان یاسایەکی ئیشتیراکی و کرانەوەیە، ئەم تێکەڵاو بوونە ئێمەی خستۆتە گێژاوێکەوە، بۆ نموونە له خاڵی چوارەمدا باسی دەعمی قیتاعی خاص دەکات، بەڵام له خاڵی شەشەمدا باسی (توفير البذور المحسنة والاسمدة الكيمياوية والمبيدات وتأمين الادوية) دەکات، که ئێمەش زۆر زۆر باش دەزانین ئەمانە هیچی ناگاتە دەستی جوتیار خۆی، ئەگەر گەیشتیش بەشێوەیەکی وا نابێت ئیستیفادەی لێ بکات، لەبەر ئەوە یەکەمین شت لەسەر وەزارەتی زراعە ئەوەیە که دیاری بکات سیاسەتە زراعیەکەی بەرەو کرانەوەیە، یان بەرەو حاڵەتی ئیشتیراکیەت بوونە، بۆ ئەوەی نەجاتمان بێت لەو دوو فاقیە.

له خاڵی نۆیەمدا (الاهتمام بالثروة السمكية والنحل) نابێت (الاهتمام بالثروة السمكية وتربية النحل ووضع السبل لزيادتها)، چونکە ئێستا هەیە، بەڵام ناهێڵن زیاد بێت، خۆشمان دەزانین بۆچی ناهێڵن زیاد بێت.

هەروەها له خاڵی دەیەم (الاهتمام بالانتاج الزراعي والعمل على تنظيم عملية الخزن)و ئەوانە، دەنگم دەخەمە پاڵ دەنگی کاك سەردار ئەوە پێویست ناکات، چونکە له خاڵی یەکەم و دووەم باس کراوە.

بەنیسبەت خاڵی یازدە غاباتی تەبیعی و غاباتی صناعی حیمایە کردنیان عیلاقەی هەیە بەسەر بیئەی وڵاتەکەتەوە، عیلاقەی هەیە بە بیئەتەوە، لەبەر ئەوە دەبێت یان بوترێت (بالاتفاق مع وزارة البيئة)، چونکە ئەوە کاری بیئەیە، مەحمیاتی تەبیعی کاری بیئەیە، وەزارەتی بیئەیە، هی زراعە نییە، ئەگەر (بالاتفاق مع وزارة البيئة) ئەوە دەکرێت کارێکی هەماهەنگی بێت، هەروەها بۆ (تعيين حدود الغابات واصنافها) ئەوە کاری وەزارەتی بیئەیە، چونکە ئەگەر وابێت وەزارەتی بیئە هیچ ئیشی نامێنێت، مەحمیاتی تەبیعی حەز دەکەم بزانن له کوردستاندا مەحمیاتی تەبیعی بە مانای ئەوەیە نابێت بە هیچ شێوەیەك هەتا تەنانەت جادەیەکیشی بۆ بچێت، بەڵام بەداخەوە له وڵاتی ئێمە مەحمییەشمان هەیە تەبیعیشە و یوئێنیش ئیقراری کردووەو جادەی قیرتاویشی بۆ رۆیشتووە.

بەنیسبەت خاڵی سێزدەوە، نازانم ئێمە بۆچی ئێستا خۆمان دەخەینە ئیشکالەوە، هەموو موقتەرەحی مەشروعێك وەزارەت بەرزی بکاتەوە بۆ ئەنجومەنی وەزیران، ئەنجومەنی وەزیران دەینێرێت بۆ ئێمە، ئێمە دەیخەینە ناو پرۆژەکانمانەوە، ئیتر ئەگەر بەشێوەی لیژنەی یاسایی بێت، بەڵام من یەك مولاحەزەم هەیە لەسەری دەڵێت (تقوم الوزارة باقتراح تشريع قانون جديد لمعالجة مشاكل الاراضي)، ئەگەر ئەزیەت نییە (الاراضي الزراعية)، بۆ ئەوەی بەر چاومان روون بێت، چونکە ئەرازی جۆری هەیە ئەمانە عیلاقەیان هەیە بەسەر ئەرازی زراعییەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك زرار فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امين:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ لیژنەی یاسا هاوڕام، بەڵام بەڕاستی بە چاکردنی زمانەوانی داوای لێبوردنیان لێ دەکەم.

دووەم/ گەورەترین هێزی پاڵنەر و هاندەر بۆ جوتیاران و بەرهەمهێنەرەکانی کوردستان، چ رووەکی بێت، چ ئاژەڵی بێت، هەموو ئەو خاڵانەی بەڕێزان باسیان کرد بە قەد ئەوەندە بێت کە نرخیان بۆ زیاد دەبێت، چونکە بەڕاستی بەرهەمی کشتوکاڵی چ رووەکی بێت، یان چ ئاژەڵی هیچ نرخیان نییە، من خۆم کوڕە جوتیارێکم لەناوچەی بیتوێن دەژیم، گوڵە بەڕۆژە ئێستا نرخەکەی (250) دیناری تەبعە، تووتن کیلۆی بە چوار دینارە، ئێمە ئەگەر بێتو ئینتاجەکان زیاد بکەین، ئەگەر بێتو بانقە کشتوکاڵیەکان دابنێین و پارەیان بدەینێ، ئەگەر ئاسانکاریان بۆ بکەین بۆ ئەوەی مەکینەکانیان بدەینێ، جوتیاران ئینتاجێکی زۆر بە دەست بێنن، ئایا ئەگەر بۆیان نەفرۆشرێت واز لە جوتیاری دەهێنن، یان نا؟ ئایا گوندەکان چۆڵ دەکەن، یان نا؟ لەبەر ئەوە داوا لە بەڕێزتان دەکەم و داوا لە وەزیریش دەکەم لەناو وەزارەتەکەی لیژنەیەك هەبێت کە بایەخ بە نرخ بدات و لەگەڵ سەردەم بگونجێت، لەوانەیە پێنج ساڵ پێش ئێستا کیلۆی گوڵە بەڕۆژە دینارێکی کرد بێت زۆر بوو بێت، بەڵام بۆ ئیمرۆ نابێت، ئەگەر کیلۆی تووتن پێنج دیناری کرد بێت، بەڵام بۆ ئیمرۆ نابێت، لەبەر ئەوەی بایەخدان بە نرخ شتێکی زۆر گرنگە، جا چ ئەو بەرهەمانە کشتوکاڵی بن، یان رووەکی بن، بەڕاستی ئەوەش دەبێتە هاندەرێکی گەورە بۆ بەرهەمهێنەرەکان، دەبێتە هۆی ئەوەی کە گوندەکان چۆڵ نەکرێن، کابرایەك دە دۆنم زەوی هەیە لە گوندێك، ئەگەر بێتو بەرهەمەکەی فرۆشت و نرخەکەی چوار هەزار دیناری سویسری بوو، چۆن ئەو گوندە بەجێ ناهێڵێت، لەبەر ئەوەی ئەو خاڵانەی کە باس کران، بەڕاستی ئەمانە پێویستە هەموویان پشتگیریان لێ بکرێت، بەڵام ئەگەر بێتو چارەسەری نرخ نەکرێت بۆ بەرهەمە کشتوکاڵیەکان، موژدەتان دەدەمێ هەرچی جوتیارە کۆچ دەکات لە گوندەکانەوە بۆ شار، هیچ شتێکیش چارەسەری ئەوە ناکات، لەبەر ئەوە دانانی نرخێکی گونجاو بۆ ئەو سەردەمەو، بۆ ساڵانی دادێ ئەوە شتێکی زۆر گرنگە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە شوکریە فەرموو.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من تێبینیەك و پرسیارێك لە وەزیر و ئیزافەیەکم هەیە، بەڕاستی من کە بیر لە کۆلیژی زراعە دەکەمەوە، کۆلیژی زراعە بریتییە لە دوو بەش، ئینتاجی حیوانی، لەگەڵ ئینتاجی زراعییە، لەناو ماددەی دووەمدا تەنها لە سێ خاڵە لە کۆی سێزدە خاڵدا گرنگی بە بابەتی ئاژەڵ دەدرێت، ئەویش لابەلا لەگەڵ کشتوکاڵیەکە دادەنرێت، ئەمە خاڵێك.

خاڵێکی تر، من لەگەڵ کاك بەکر هاوڕام و لەلای خۆشم نووسیومە، ئەم خاڵی دووەم کە دەڵێت لێکۆڵینەوەو دیراساتی کشتوکاڵی، خاڵی سێهەم کە دەڵێت دیراساتی تایبەت لە جیاتی ئەمە مەرکەزێکی دیراساتی کشتوکاڵی و ئاژەڵی دابنرێت و، پەیوەندیەکی تایبەتیشیان بە کۆلیژی زراعەوە هەبێت، چونکە ئەوانە تەنها خەریکی زراعەن و سەدان مامۆستای پسپۆڕیشمان هەیە، دەتوانن سودیشیان لێ وەرگرن و نەقلیشیان بکەن بۆ وەزارەتەکەو ئەرکێکیشیان پێ بسپێرن.

بەنیسبەت خاڵی نۆیەمەوە، دەڵێ گرنگی بە سامانی ماسی و هەنگ بدرێت، ئەی باشە ئێمە مەڕ و ماڵات و پەلەوەڕ و مریشك و دەواجنمان نییە، ئەگەر ئەوانە ئیزافە بکرێت.

لە خاڵی دە پرسیارێکم لە بەڕێز وەزیر هەیە، کە دەڵێ گرنگی بە رەنێوهاتی کشتوکاڵی دەدات، بۆ رێکخستنی ئیش وکاری تاقت کردن، کە ئەمە قەد نەگوتراوە، کە خەزن هەڵگرتنەو، بۆ بازاڕ ناردنی بەروبوومی کشتوکاڵ کۆشش دەکات، زەحمەت نەبێت بازاڕ ناردنی بەروبوومی کشتوکاڵ، ئایا ئێمە بازاڕ دەنێرینە دەرەوە؟ یاخود بەرهەمی کشتوکاڵی دەنێرینە دەرەوە، ئەو پرسیارەم لە بەڕێزی هەیە.

پرسیارێکی تریشم هەیە، ئێمە لە هەندێ شوێنی کوردستاندا، من لە جەژندا سەردانی قەرەداغم کرد، لەوێ قەدەغە بوو راوی هەندێ ئاژەڵ بکرێت، هەروەها لە هەندێ شوێنی تری کوردستانیشدا، بەتایبەتی لە بارزاندا، لەناو ئەم یاسایە لە ماددەی دووەمدا هیچ شوێنێکم نەدیت بۆ قەدەغە کردنی راو، هەندێ ئاژەڵ هەیە کە پێویست ناکات راو بکرێت، هاوڕاشم لەگەڵ کاك زرار لە لای خۆشم نووسیوومە بۆ هاوین تکا دەکەم کەم گرنگی بە هێنانی سەوزەوات و میوە بدرێت لە دەرەوەی وڵات و لە وڵاتانی دراوسێماندا، گرنگی بە بەروبوومی خۆمان بدرێت لەو هاوینە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، هەروا تەعلیقێك لێ دەدەم، پرۆژەیەکمان هەیە بۆ مەنعی جگەرە، پاش ئەو پرۆژەیە ئیجازە دەرچوون نییە بۆ جگەرە خواردن، چونکە مەنع دەکرێت لە هەموو پەرلەماندا، لە هەموو دەوائیرەکان، شتی تریش دەبێت لە جلسەدا بۆ جگەرەش و بۆ شتی تایبەتیش کە دەکرێت تەئجیل بکرێتن، ئەویش رێگای نادەین لەمەودوا، کاك عەبدوڵرحمان فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن اسماعيل سليم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەوەی كە من دەمویست باسی بكەم برادەران زۆر باسیان كرد، تەنها یەك تێبینیم هەیە لە نەتیجەی سیاسەتی حكومەتی عێراق، تەبعەن دێهاتەكان ئەغلەب چۆل كران، وەكو دەڵێن ستوونی فەقەراتی زراعەش، حیوان و زراعە لە دێ دەست پێ دەكاتن، ئەم دێهاتانە هەمووی چۆل كران و میللەتی كورد هەمووی بوو بە موستەهلیك، تەقریبەن هەمووی موستەهلیكە و مونتیج نەما، لەبەر ئەوە پێویستە دێهاتەكان و خەڵكی دێهات تەشجیع بكرێن و بگەڕێنەوە جێگەی خۆیان، بۆ ئەوەی دەست بە ئیش و كاری خۆیان بكەن، ئەمە یەك.

دوو/ دەبینین ئێمە زۆر شت خۆمان هەمانە، كەچی لە دەرەوە دەهێنین، بۆ نموونە ئێمە گەنم دەچینین، ئەو گەنمە بازاڕی بۆ نییە، ئەگەر هەشبێت بە نرخێكی زۆر كەمە كابرا زەرەر دەكاتن، ناتوانێتن ساڵێكی تر ئەو زراعەتە بكاتن، ئێمە دەچین ئارد لە دەرەوە دەهێنین، تەبعەن ئەوە هەمووی زەربەیە بە میللەت دەكەوێتن، ئەو ئینتاجە حەیەویەی ئێمە كەچی ئیهمالمان كردووە، لەبەر ئەوە پێویستە ئێمە تەشجیعی دێهاتەكان بكەین و بگەڕێنەوە جێگای خۆیان و دەست بە ئیش و كاری خۆیان بكەن، ئەوە باشترین پاڵپشتە بۆ زراعەت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عوسمان ئەحمەد فەرموو.

بەڕێز عثمان احمد حمدامين:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

مەهامەكانی وەزارەت هەر سێزدە خاڵ لە ماددەی دووەم بەڕاستی مەهامی چاك و قسەی باشی تیا كراوە، بەڵام خاڵی سێزدە لە مەهامی وەزارەت كە لیژنەی قانونیش قسەی لەسەر كردووە لە دوازدەو سێزدە، من وادەزانم ئەو خاڵە پێویستە بكرێتە خاڵی یەكەم و دووەم، چارەسەری گرفتی زەوی كە جەنابی وەزیر ئیشارەی پێدا مەشروع قانونێك دەربچێت بۆ تەسویەی ئەرازی، ئەسڵەن هەتا جوتیار دڵی بە زەویەكەی خۆش نەبێت و گرفتی هەبێت، ناتوانێت تەنمیەی هەر شتێكی زراعە بكات، ئینجا هەریەكێ لەو مەهامانەی كە باس كراوە، واتا هەر سێزدە مەهامەكان، ئەگەر خوتەی زراعییە، ئەگەر مەسرەفی زراعییە، كە بەڕاستی شتێكی زۆر گرنگن، ئەگەر ئیهتیمام بە ئیستیسمار و شتەكان بدرێت، تەبعەن زراعە بۆ خۆی نەفتێكی دائیمە، ئەگەر بمانەوێت كوردستان ئاوەدان بكەینەوە، بەڕاستی دەبێت گوندەكان ئاوەدان بكەینەوە، ئاوەدانكردنەوەی گوندیش تەنها بە قسەو ئیدیعا نابێت، دەبێت یەكێك لەو خاڵانە پێشی لێ بگیرێت و بە پێش گرتن لە كۆچی جوتیارەكان لە گوندەوە بۆ شار، ئەو كۆچی جوتیارەكان لە گوندەوە بۆ شار سەبەبی هەیە، گوندی وا هەیە دوو جار چۆل كراوە، جارێك رژێم چۆلی كرد بە تەرحیل، جارێكی دیكە بۆ خۆمان بە چۆل كردنمان داوە، ئەوەی كاك زرار باسی كرد نرخی بەرهەمە كشتوكاڵیەكان، كە نرخێك و زەوابتێك

نییە، کابرای جوتیار بەخۆی و ماڵ و منداڵەکانیەوە عارەقەی ڕەش و شین دەکات و یەك ساڵ بەرهەم دێنێت، دوایی نەتیجەیەکی نییەو نابێت، دوایی ئەو خەڵکە کە دێتە شار و تەعین دەکرێت پارەو مەعاشێکی مانگانەی باشی دەدرێتێ، لەبەر ئەوە ئامادە نییە بچێتەوە گوندەکەی، گوندی وا هەیە هەشتاو دوو ماڵ بووە، دوای ئاوەدانکردنەوەو دوای ئینتیفازە، ئێستا چوار ماڵی تیا ماوەتەوە، ئێستا لە مەنتیقەی پشدەر گوندی وامان هەیە مامۆستای نییە، لە تاوی منداڵەکانی ناچار دەبێت بێتە شار، لە شاریش تەعین دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

قسەکانت بەجێیە، بەڵام ڕەبتی بە قانونی وەزارەتەوە نییە بەزۆری، تەسلسولیش ئەگەر یەکەم نووسرا بێت، یان سێزدە، بە تەسەلسول جێ بەجێ ناکرێت، مومکینە سێزدەم نووسراوە یەکەم جێ بەجێ بکرێت، کاك عوسمان بانی مارانی فەرموو.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر (بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەرچەندە بەشێك لە پێشنیارەکانی من باس کرا، بەڵام پێم وایە ئەرکی وەزارەتی زراعە یەکجار زۆرە، دەبوو پرۆژە یاسایەکەی شاملتر و گەورەتر بوایە، لەبەر ئەوەی لە کوردستان بەڕاستی جوتیار هەرەسی هێنایەو بەرهەمی کشتوکاڵی و بەرهەمی جوتیار نەماوە، لە پلانی وەزارەتی زراعە دەبوایە بۆ چۆینەتی دروست کردنەوەی جوتیار بابەتێك و خاڵێك هەبوایە باسی بکات، چونکە ئێستا جوتیاری حەقیقی لە وڵاتی ئێمە نەماوە، لەبەر ئەوەی یان پۆلیسە، یان پێشمەرگەیە، یان فەرمانبەرە زەویشی هەیە، بۆیە تەشجیع کردنی وەزارەتی زراعە بۆ جوتیار دەبێت بە پلان دروست بکرێتەوە، فیعلەن جوتیار ئێستا نەماوە، ئێمە هەموو لێرە دانیشتووینە جوتیار بە مانای کەلیمە تەنها ئیشی جوتیاری بێت لەو وڵاتە یەك جوتیار نەماوە، بۆیە دەبێت وەزارەت پلانێکی هەبێتن بۆ دروست کردنەوەی جوتیار، چونکە نەماوە، بۆ دروست کردنەوەشی برادەران باسیان کرد، دەرەجەی یەك هەرچەندە عیلاقەی بەو بابەتەی ئێمەوە نییە، بەڵام دروست کردنەوەو نیشتەجێ کردن خاڵێکی گرنگە بۆ دروست کردنەوەی جوتیار، ئێمە کە وەزارەتی نیشتەجێ کردنیشمان هەڵوەشاندۆتەوە، فیعلەن لێرەش کە پەیوەندی وەزارەتی نیشتەجێ کردن بە لادێیەکان و ئاوەدانکردنەوە هەیە، ئەویشمان هەڵوەشاندەوە، کەواتە ئێمە چۆن بتوانین لادێ ئاوەدان بکەینەوە، کە وەزارەتێکی تایبەت بەوەمان نییە، لە بەرنامەی وەزارەتی زراعەش ئەوەی تێدا نییە، بۆیە باشتر وایە لە یاسای وەزارەتی زراعە ئیشارەتی پێ بدرێت و جوتیار دروست بکرێتەوە، پێشنیاریش دەکەم ئەو پارچە زەویەی جوتیار هەیەتی (60) دۆنمە، یان هەرچەندێکە بەپێی ئەو یاسایەی هەیەتی، ئێمە وەزارەتی زراعە، یان پرۆژە یاسایەك هەبێتن ئەو پارچە زەویە بەناوی بکرێت، بۆ ئەوەی زیاتر موتەمەسیك بێ بە زەویەکەو کاری لەسەر بکات، کە هەموومان ئێستا دەزانین کەرەوز و خیار و شتێکی خۆمان نییە و خەڵکی بەتاڵیش هەیە لە وڵاتی ئێمە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محەمەد حەکیم فەرموو.

بەڕێز محمد حکیم جبار:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش باسی گوندەکانم دەکرد کە کاك دکتۆر دلێر و برایان کردیان، بەس یەك پێشنیارم هەیە خارجی مەوزوع بیکەم، عیلاقەی بەو یاسایانەوە هەیە، ئێمە (42) وەزارەتمان هەیە، (42) یاسای وەزارەت، هەر وەزارەتێکیش لق و پۆپی لێ دەبێتەوە، دەبێتە حەفتا، هەشتا یاسا، من پێم وایە دوایی جەنابتان وەکو سەرۆکایەتی ڕێ بدەن وەکو هەریەکێك، هەر برایەك پێشنیارێکی هەبێت، بۆ ئەوەی ئالیەتێك دابنێین، کە ئەو مشتومڕە لە شوێنێکی تر بکرێت، لێرە کەمتر بکرێتەوە، لیژنەکان و لیژنە پەیوەندیدارەکان قسەی زیاتری لێ بکەن، پێش وەخت برایان و خوشکانی ئەندامانی پەرلەمان، ئەگەر ڕێ بدەن من لەو بوارەوە هەندێك پێشنیارم هەیە لە خزمەتتاندا باسی بکەم، بۆ ئەوەی لە جیاتی ئەوەی ئێمە دوو ڕۆژ بە یاسای وەزارەتێکەوە مەشغول بین، با بەو دوو ڕۆژە چوار، پێنج وەزارەت لێرە تەسدیق بکەین، چونکە شتی زۆر گرنگترمان لە پێشە، ئەمساڵ ساڵی 2007 ئێمە بەس فریای وەزارەتەکان دەکەوین، ئەو وەزارەتە زۆرانە کە بە قەرارێکی سیاسی وا زۆرمان کردووە، ئەگەرنا پێویست نین، لق و پۆپەکانیش دێنە سەرەوە، ئەوەتا وەزارەتی زراعە دوو یاسای تریشم لەبەر دەست دایە، یەکە، یان دووە، ئینجا ئەمساڵ ساڵی (140)ە، ئەمساڵ ساڵی کەرکووکە، ئەمساڵ ساڵی دەرکردنی دەستوورە، زۆر شتی ترمان لە پێشە، ساڵی ئەوەیە میزانیە بێتەوە پەرلەمان، ساڵی بودجەی حیسابە، زۆر شتی گرنگترمان لە پێشە باسی لێ بکەین، ساڵی لێدانی وڵاتانی دەوروپشتمانە، لە ئێران دەدرێت، پەرلەمان ڕەئی چیە، ئەوانە شتی گرنگن پەرلەمان پێوەی خەریك بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پێشنیارەکەت بەجێیە، حەز دەکەی دەڵێم لە (1000٪) پشتگیریت دەکەین، بەڵام عەمەلیەن ئێمە وامان کردووە، ئەوەندەیە ئەندامانی پەرلەمان کە قسە دەکەن، دەتوانن لە جیاتی سێ دەقیقە قسە بکەن نیو دەقیقە قسە بکەن، یان یەکێك قسەی کردو بڵێت فلان قسەکانی منی کردووە، ئێمە سوپاسی دەکەین، یەعنی ئەغلەب ئەوانەی قسەیان کرد شەرحی مەسەلەکان بوو، بۆیە پێویست ناکاتن، دەتوانێت بڵێت فەقەرەی ئەوەندە ئەو کەلیمەیە زیاد بکەن و تەواو، یان فەقەرەی ئەوەندە تێیدا نییە سوپاس، بەو شێوەیە کاتەکەمان زۆر لە دەست دەمێنێت، بەڵام لیژنەکانیش ئەوەندەی پێیان کرا بێت ڕەئی خۆیان داوە لەسەری و لەگەڵ جەنابی وەزیر قسەیان کردووە، بەس لێرەشدا هەموو ئەندامەکان حەقیان هەیە هینی بکەن، پێشنیارەکەت بەجێیە، بۆیە سوپاست دەکەم، کاك دیلمان فەرموو.

بەڕێز محمد احمد صالح (دیلمان ئامێدی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێشنیاری ئەوە دەکەم بڕگەی یەکەم و شەشەم و نۆیەم حەزف بکرێت، لە جیاتی هەرسێ بڕگەکان ئەوە بێتە جێی (حماية وتنمية الانتاج الزراعي وفق القانون بما يؤدي الى ايقاف الهجرة من الريف الى المدينة) هەردووکیان موعالجە دەبن، یەعنی ئەوانە لە زیمنی ئەو پرۆژە یاسایە حیمایەو ئینتاجی زراعی هەیە، کە بەدەستی ئێمەیە.

بڕگەی حەوت و نۆ (الثروة السمكية) لە زیمنی (الثروة الحيوانية) مومکینە هەردووکیان دەمج ببن بچێتە بڕگەی حەوت.

لە بڕگەی یازدە، من نازانم (المحمية الطبيعية) لە هەموو کوردستان نییە، مەرعا هەنە لە گوندەکان، مەحمیە نییە، باشە ئەگەر ئیزافەیەك هەبێتن (بما فيها الحيوانات البرية والحفاظ على نسلها)، چونکە ئەوە ئیشارەت نابێت.

لە بڕگەی سێزدەم، فیعلەن مەشاکیلی زەوی تەنها یاسایی نییە، ئێستا ئاو نییە، ئێستا صحە نییە، مەشاکیلی قانونییە، من لەگەڵ ئەوەمە (وفق القوانين) بێتە ئیزافە کرن، کە لە موقتەرەحی لیژنەی یاسایی هاتووە، بەتایبەتی کە دەڵێتن (بما يتلائم مع الواقع الحالي والمستقبلي)، ئەمە قەزیەکی مەتاتییە (واقع الحالي) نازانم چیە، تەجاوەزاتن لەسەر زەوی زراعی بووینە، یان بەپێی (واقع الحالي) تەعامول دەکەین، یان واقیع حالیەکە بەپێی قانون بێت تەنزیم کردنی، بێتە تەغیر کردن، لەبەر ئەوە باشترە ئیشارەت بەپێی (وفق القوانين بالتنسيق مع الجهات المعنية) بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

گوڵناز خان فەرموو.

بەڕێز گولناز عزيز قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەرچەند پێشنیارەکانم برادەران باسیان کرد و پشتگیری لە رەئیەکانیان دەکەم، بەڵام ئەوەی زیاتر مەبەستمە لێرە ئاماژەی پێ بدەم، ئەو رێگاو بانانەیە کە بۆ هەندێ ناوچەی کوردستان راکێشراوە، ئەو رێگایانە زیاتر مەبەستی سەیرانگەو گشت و گوزارییە، نەك مەبەستی کشتوکاڵی، ئێستا زۆر گوند هەیە خەڵکی لێیە، بەڵام لەبەر هۆی خراپی رێگا و بەرهەمی ئاژەڵی و بەرهەمی کشتوکاڵی بە ئاسانی ناگاتە شار، بۆیە یەکێك لە پلانە گرنگەکانی وەزارەت ئەوەیە کە رێگە لە هاوردە بگرێت، کە بازاڕی ناوخۆی شکاندوەو، کار ئاسانی بکات بۆ گوندەکان، چ بۆ گەڕانەوە بێت، یان بۆ بایەخدان بە رێگاوبانی هاتوچۆ، من نموونەیەکی حکومەتی ئێران دەهێنمەوە لە مانەوەی گوندا، هەر هاووڵاتیەکی ئێرانی تەمەنی چووە سەرووی (60) ساڵ، ئەگەر ژن بێت، یان پیاو بێت، بیمەی بێکاریان بۆ دەبڕێتەوە بە مەرجێك لە لادێ دانیشن، نرخی ئاو و کارەبا و تەلەفۆن لە لادێیەکان جیاوازیەکی زۆری هەیە لەگەڵ شار، بۆ ئەوەی لادێ ببووژێتەوە، ئێمە ناتوانین سوود لەو ئەزموونانە وەربگیرین و، بەڕاستی بازاڕیشمان بۆتە بازاڕێکی بەکارهێنەری دراوسێکان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک محەمەد فەرەج فەرموو.

بەڕێز محمد فرج احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ ئەو خاڵانەم هەمووی، بەڵام هەندێ پێشنیاری ئیزافیم هەیە، لەم یاسایەدا زۆر گرنگی نەدراوە بە هەندێ شتی گرنگ، مەسەلەن فەرەنسیەکان سەروەتی ئاژەڵ و سەروەتی کشتوکاڵیان ناوە گوان، دەڵێن هەتا ئەم دوو گوانە لە فەرەنسا بەردەوام بێت ئۆمەتی فەرەنسا بەخێرە، یەعنی هەموو قوەتەکی خۆیان ئەوەیان کردۆتە سەرمایەی خۆیان، ئەوەیان کردۆتە خەزێنەی خۆیان، لێرە پێم باشە ئەم خاڵانەی تر ئیزافە بکەین، گرنگی دان و ئاسانکاری بۆ دروست کردن و بایەخدانی، لەم یاسایە باس لەوە ناکات، یەعنی بەرهەمی میوەجات لە کوردستاندا زۆر بەرەو لاوازی رۆیشتووە، ئەگەر موقارەنەی بکەین لەگەڵ ساڵەکانی حەفتا و بەرەو پێشەوە، بەڕاستی تەواو نەماوە، نیشتەجێبوونیش تەواو ئەوەی کە بووە بنبڕی کردووە، پێویستە وەزارەتی زراعە لایەك لەم مەسەلەیە بکاتەوە لە بایەخدانی.

دووەم/ پرۆژەی پەلەوەر، یەعنی ئێستا خەڵك بەرەو ئەوە دەچن دەڵێن واز بێنن لە ئاژەڵی، یەعنی بەرەو بخۆری نەباتی بڕۆین، یەکێك لەو پایە گەورانەی کە بەرەو نەباتی چوون، پەلەوەرە، لەم یاسایەشدا هیچ باسێکی لێ نەکراوە، گرنگیدان بە پرۆژەکانی پەلەوەر، وادەزانم لە مەسەلەکانی کشتوکاڵدا ئێمە خاڵێکی گرنگمان دیار نەکردووە، ئەویش بریتییە لە جوتیار، چۆن گرنگی بە جوتیار بدەین، یەعنی بایەخدان بە جوتیار، جوتیار ئەگەر دڵی خۆش نەبێت ناتوانێت کشتوکاڵ بەرەو پێش بەرێت و، هیچیشیان بەرەو پێش ناچن، بەڵام ئەگەر جوتیار دڵخۆش کرا، پێم وایە ئەو مەبەستەی کە ئێمە هەمانە بەرەو پێشی بەرین.

خاڵی کۆتایی، سامانی ئاژەڵی بە یەك خاڵ ئاماژەی پێ کراوە، ئەویش زیاتر گرنگی دراوە بە هێنانی دەرمان و نەخۆشیەکانی، بەڵام زیاد کردن و کردنەوەی پرۆژەی جۆراوجۆری ئاژەڵ لە کوردستاندا مەسەلەیەکی زۆر زۆر گرنگە.

خاڵی یازدەش سامان نووسراوە نەتەوەییە، پێم وایە نیشتمانیی جوانتر بێت هەتا نەتەوەیی، چونکە کوردستان نیشتمانە، نووسراوە ئەمە سامانێکی نەتەوەییە، بنووسرێت نیشتمانیی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک جەمال فەرموو.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەبیعی ئەگەر سەیری ئەرکەکانی وەزارەتی کشتوکاڵ بکەین، دەبینین شتی تیایەو خاڵی زۆر رێك و پێکی تیا نووسراوە، بەڵام ئەوەی من تێبینی دەکەم دوو خاڵی گرنگ کە ئەمڕۆ لەسەردەم و لەسەر مستەوای وڵاتە پێشکەوتوخوازەکان چارەسەر کراوە، ئێمە لەم پرۆژەیە گرنگیمان پێ نەداوە، باران، هەر ساڵێ لە

کوردستان ئەگەر باران نەبارێت، ئەو ساڵە نەهامەتەو هیچ شتێکمان نییە، ئیمڕۆ لە وڵاتە پێشکەوتووەکان بارانی صناعی هەیە، ئێمە ئاومان هەیە، بیری ئیرتیوازیمان هەیە بارانی صناعی دروست دەکرێت، کە بارانی صناعیمان هەبوو، دەتوانین ئەرزەکەش وەکو پێویست بەکاری بێنین، ئیمڕۆ بە لایەنی کەمەوە سێ جار لە ساڵێکدا زەوی بەکار دێت، یەعنی تەنها یەك حاصلاتی نابێت، دەتوانرێت سێ جار بەکار بێت، مەسەلەن هەمان ئەرز کە دەکرێت بە گەنم، لە دواییدا دەتوانرێت بکرێت بە گێزەر، دوای ئەوە دەکرێت بە پیاز، هەم زەویەکەش بەقوەت دەبێت و هەم ئینتاجەکەشی زیاد دەبێت، لەبەر ئەوە من هیوام وایە لێرە شتێك زیاد بکرێت، کە گرنگی بەو خاڵە بدرێت و ئیتر بۆ ئەوەی نەجاتمان بێت لە نەهامەتی و لەسەر مستەوای سەردەم، بتوانین چارەسەری کێشەکانی کشتوکاڵی بکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دوو کەسی تر ماون کاك محەمەدی حاجی محمود فەرموو.

بەڕێز محمد حاجی محمود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هەندێك تێبینیم هەبوو لەسەر زۆربەی خاڵەکان، هەڵبەتە وەزارەتی زراعە کۆمەڵێك خاڵی گرنگ هەیە، کە ئەمڕۆ ئەرکیەتی، یەکێك مەسەلەی ئەرز و قانونەکانی پێشوو، یەعنی یەك دوو قانونی پێشوو هەیە شتێك کراوە بۆ ئەو قانونانەی پێشوو و، ئیلغا کردنی بۆ تەسبیت کردنی قانونێکی نوێ، چونکە قانونی (117) و نەوەتیش کۆمەڵێك کێشەو گیروگرفتی هەیە لە مەنتیقەکانیش تاکو ئێستا بەردەوامە.

مەسەلەی کاری خزمەتگوزاری بۆ جوتیاران و، بۆ گوندەکان، وەکو ئیشارەتی پێدا و کاری ئینتاجی و خەزن، ئەمانە ئەو خاڵە سەرەکیانەن کەوا ئێستا ڕووبەڕووی کۆمەڵێك مەسەلە بۆتەوە، یەکێك لەوانە مەسەلەی دێهاتەکان و گەڕاندنەوەی دێهاتەکان، لەبەر ئەوەی بە کاری خزمەتگوزارەییەکانیان نییە، یان وەکو باسیان کرد بەروبوومەکانیان قیمەت ناکات، ئەوەی رابردووش لەو ماوەیە، مەسەلەن زیاتر لە دووسەد، سێ سەد جوتیار بە سەدان تەن تووتنیان هەیە، تاکو ئێستا قیمەت ناکات و هەموو گیریان خواردۆتەوە بە دەستیەوە، نامەشیان بۆ پەرلەمان نووسیووە، لۆکە تاکو ئێستا کەوتووەو قیمەت ناکات هی کۆن، یەعنی نەك ئەوانەی ئێستا، بۆیە من پێم وایە پێویستە هەوڵی ئەوە بدرێت مەسەلەی کڕینەوەی بەروبوومەکان لە خەڵك، چونکە من بۆ خۆم کاری جوتیاریم کردووە، زەرەرم کردووە، لەبەر ئەوە کەس نەیکڕیووەو زەرەرم تیا کردووە، تراکتۆرەکەش هی خۆم بووە، هەموو شتەکان هی خۆم بووە زەرەریشم تیا کردووە، لەبەر ئەوە دەبێت گرنگییەکی تایبەتی پێ بدرێت بۆ چارەسەر کردنی، مەسەلەی ئاژەڵداری کە یەکێکە لە کۆڵکە ئەساسەکان، ئەگەر ئێستا موقارەنەی پێ بکەین لەگەڵ سێ چوار ساڵ پێش ئێستا ئاژەڵداری زۆر کەم بۆتەوە، چونکە چەند ساڵێك پێش ئێستا بە ملیۆن مەڕو ماڵات لە کوردستان هەبووە،

ئێستا بەپێی ئەو مەعلوماتانەی کە هەیە ئێستا زۆر کەمی کردووە، ئەوانە هەموو عیلاقەی بەوە هەیە، بۆیە پێم وایە ئەوە پێویستە هەم مەسەلەی قانونەکانی پێشوو و هەم کێشەی زەوی، هەم جوتیارەکە، ئایا زەوی ئەو جوتیارەی کە ئیشی تیا دەکات، یان جوتیارەکە ئەرزەکە جێ دەهێڵێت، ئەوانە پێویستە رەچاو بکرێتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان سلیمان حاجی بشار:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من یەك پێشنیارا هەی، ئەویش ئەز دبێژم لەگەل خالا یەکێ دانانی پلانگەلی کشتوکالێ، بە گەلەك هەڤالان باسی ئاڤەدانکردنەوەی گوندان کر، ئاڤەدانکردنەوەو ئیهتیمامدان بە جوتیار، ئەڤ هەردووکی هەنێ، هەتا کاك زراریش بەحسێ بلند کرنا نرخی کرد، ئەڤە نابێت، ئەگەر ئێمە بەرێ خۆ بکەینە نوکە کێشەیەکی زۆر مەزنی جوتیاری هەی، ئەویش زەوییە، ئەوژی عەردی زراعی گەلەکێمە، جوتیاری مە سی دۆنمێ هەی، گەلەك جیهازی دۆنم عادر فەلاحی هەی، سی دۆنمی پێ ناژیت، دبێت گەل ڤێری من حەز کرد گەل خالا ئێکێ گەل دانانا وێ ئاماژە ژی هەندێ پلان بێتە دان کو ئاڤەدانکردنا گوندا ئەز گەل سەروشنی بەلاڤە کرنا عاردا سەر جوتیاری، پێشتر لە سەردەمی بوریدا، ئەگەر یەك جوتیار بوا هەتا حەوت جوتیاریێ ساقت نەکردبا، نەدڤی کارمەند، بەس ڤێ هەمی بە ناڤی جوتیارا، هەم کارمەندە، فەرمانبەرە، هەم خودان شۆلێکی ترە لە باژێری، کەواتە ئەوە جێ ناڤێت، ئان دڤێت فەرمانبەر بێت، یا جوتیار بێت، دبێت بەتنێ جوتیار بێت، دبێت ئەڤ ئەهداف یەکلا هەمی بۆ یەك کەسی بێتە دابین کردنێ، ئەوی بتەنێ ئەرکی جوتیاری هەنە عاردەکی باشی هەبت، هاریکاری وێ بێتە کرنێ لە لایەنی کەرەستە، بە لایەنی ئاڤەدانکردنەوەی گوندا، کەواتە دڤێت ئەڤ پلانە بۆ ئاڤەدانکردنەوا گوندا و سەروشنی بەلاڤە کردن، یان تەوزیع کردنی عاردا سەر جوتیاران بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك شەعبان.

بەڕێز شعبان محمد طاهر صادق:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیارێکم هەیە، ئەوەش بۆ جەنابی وەزیر، بەڕاستی یەش هەمی بدرێت ئەسیری بەرهەمێ فەلاحێ کرد، ئەڤ بەرهەمێ فەلاحێ ئیش دەرەوە دێت، ئەو ژی وەك پێشنیار بۆ جەنابێ وەزیرێ تۆ وەختێ بەرهەمی فەلاحی مە دەرکەڤەت، لەو وەختی یان گومرگی قەتع کر، یان ژی گومرگ بێتە گران کرنێ، جا تەئسیرێ لە بەرهەمێ فەلاحی مە داخیلی دبێت، یەعنی ئیش هەمی گرنگتر تەئسیری فەلاحێ مە دبێت ئەمەیە،

ئەگەر ئەمە نەبێت بەرهەمی فەلاحی مە دێتە سەرف کرن، ئەگەر ئەو داخیل بێت، راستی ناهێڵێت سەرف بیت و زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئەو ماددەیە گرنگترین ماددەیە لە پرۆژەی قانونەکە، برادەران زۆر موداخەلەیان کرد و، هەندێك لە موداخەلەکان لە یەکێك لە خاڵەکاندا هاتووە، بەڵام بەو شێوەیەی ئەو تەرکیز نەکرا، مومکینە ئینتباهی نەکرد بێت، هەندێ موداخەلەش هاتووە، کە جێگای سەرنجە، ئەوە دەبێت بە نەزەری ئیعتیبار وەربگیرێت، بۆیە ئێمە دانیشتنەکەمان دوا دەخەین بۆ سەعات سێی پاش نیوەڕۆ، لە سەعات دوو و نیو دەکرێت جەنابی وەزیر و لیژنەی یاسایی و لیژنەی زراعە دابنیشن، ئەو مولاحەزاتانەی کە دران لێرە، ئەگەر تەواوی بکەن و حازری بکەن و بۆمان بێنن، کەواتە دانیشتنەکەمان سەعات سێ و نیو دەست پێ دەکاتەوە، زۆر سوپاس.

دانیشتنی دووەم

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورە، دانیشتنەکەمان دەکەینەوە، تەبعەن چاوەڕوانی لیژنەی قانونی و لیژنەی کشتوکاڵین، کە لەگەڵ جەنابی وەزیر هێشتا دانیشتنەکەیان تەواو نەکردووە، بۆ ئەوەی رەئی نیهائیمان بدەنێ، وەکو لە دانیشتنی پێشوو لە ئیفتیتاح باسمان کرد، گوتمان لەمەودوا غیاب دەخوێنینەوە، ئەوەی لە دانیشتنی پێشوودا غائیب بووە، ناویان دەخوێنینەوە، ئەوەی بە عوزر غایب بووە، یان ئەوەی بەبێ عوزر غایب بووە، غیابی بەیانیمان ئەمانەن (کاك ئەدهەم بارزانی عوزری هەیە، کاك ئارام رەسول مامەند لە لەندەنە ئەویش بە تەلەفۆن عوزرەکی نیشان دابوو ئیجازەی وەرگرتبوو، بەڵام نازانم عوزرەکەیان چەند بەقوەتە هەتا ئێستا تاخیر بووە، بەڕێز چرۆ حمد ئەمین عوزری نییە، غایبە ماوەیەکە نەهاتووە، بەڕێز رۆمیۆ ئیجازەی هەیە، بەڕێز شێردڵ عبداللە حەوێزی کاك عوسمان عوزری هەیە، یان غایبە، بیرم کەوتەوە عوزری هەیە، غەفور مەخمووری ئیجازەی هەیە، کەرخی نەجمەدین هاتەوە، بەس لە سەرەتا غایب بوو، بەڕێز نازناز عوزری هەیە، فەرموو دکتۆرە شوکریە.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕێز چرۆ لەبەر ئەوەی منداڵی بووە، ئیجازەی ئومەمەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئومومە بۆ موەزەفە، ئەندامی پەرلەمان موەزەف نییە، نایگرێتەوە، تەنیا لەو ماوەیەی لە نەخۆشخانەیە دکتۆر ئیجازەی داوەتێ ئەوەندەیە، ئەگینا نابێ، فەرموو.

بەڕێز ڤیان سلیمان حاجی بشار:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت چرۆ خان دکتۆرە شوکریە باسی کرد کە منداڵی بووە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا لە دەرەوەی وڵاتە، هێشتا نەگەڕاوەتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هەتا لە دەرەوەی وڵاتیش بێت، ئیجازەی هەبوو، ئیجازەکەی تەواو بووە، منداڵی دەبێت، ئەگەر بێتو ئیجازەی ساڵێك بێتن دەورەی پەرلەمان خۆی سێ ساڵە، با خۆی تەرشیح نەکردبوایە بە رەئی من، ئیجازەی ئومومە بۆ ئەندام پەرلەمان تەنیا ئەو ماوەیەی نەخۆشە کە دکتۆر ئیجازەی پێداوە، وەکو موەزەف ئیعتیبار ناکرێت، رەنگە موەزەف چڵ ساڵ موەزەف بێت حەقی خۆیەتی ساڵێك ئیجازە وەربگرێت، بەڵام ئەندام پەرلەمان رەنگە دەورەکەی هەر سێ ساڵ بێت، بە هەر حاڵ ئەگەر لە دەرەوەی وڵاتە با عوزرەکەی بۆمان بنووسێت، ئەگەرنا هەموو جلسەیەك ناوی دەهێنین بە غاییبیشی لە قەڵەم دەدەین و بەپێی نیزامی داخیلی پارەکەی لێ دەبڕین، فەرموو.

بەڕێز خورشید سلیم شێرە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەر ناو خوێندنەوەکە غایبە، یان سزاشمان دەدەن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کە غایب تەسجیل کرا بەبێ عوزر سزایەکەشی بەپێی نیزامی داخیلی مەبلەغێك تەحدید کراوە، بەڵام لە پەیڕەوی ناوخۆ کە هەمواری دەکەینەوە، ئەو مەبلەغە رەنگە زیاد بکەین، پێشنیاری وا هەیە بە پارەی دیناری سویسری نووسراوە، ئەوەش لادەدەین دەیکەینە دیناری تازە مەبلەغەکەش زیاد دەکەین، ناوەکان بە تەنیا بۆ خوێندنەوە نییە، خوێندنەوەی بۆ ئەوەی ئیلزام بێت، لەسەر ئێمەش ئیجرائاتەکە، کێ پەیوەندی بە چرۆ خانەوە هەیە پەیوەندی پێ بکات، چونکە ئێمە لەو جلسەیە غیابمان نووسیووە، ئەگەر نەخۆشە تەقریر طبیمان بۆ بنێرێت، یان نامەیەك بنووسێت ماوەیەکی موحەدد ئیجازە وەربگرێتن، دواتر دەبێت دەوام بکات، ئێستا ئەو جلسەیە ئیعتیبار دەکەین تا جوابی دێتەوە غایبە.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە ئەگەر باسی زیاد بوونی نەسل بکەین، نابێت ئەگەر ئافرەت ئەندام پەرلەمان بێت، نابێت منداڵی ببێت؟ حەقێکی شەرعی خۆیەتی، ئێمە لێرە چ دەکەین لەگەڵ یاسا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئیجازە وەردەگرێت بۆ ولادە، پێش ولادە بە پازدە رۆژیش، پاش ولادەش بە چل رۆژ، ئەوە هەمووی دەكاتە دوو مانگ بەسە، بەلآم بۆ ساڵێك موەزەف نییە تا ساڵێك ئیجازە وەربگرێت، ئەندام پەرلەمانە، مەفروزە خەڵكێكی هەیە لە ماڵەوە ئاگایان لە منداڵەكەی دەبێتن، ئەگەر دەتانەوێ ئیجازەی ئوموومەی بدەینێ بەبێ راتب مانیعمان نییە، ساڵێك بەبێ راتب دەتوانێت ئیجازەی ئوموومە وەربگرێت بەبێ راتبی پەرلەمانی، لە هەموو دنیادا ئەندام پەرلەمان موەزەف حیساب نییە، نیزامی موەزەف لەسەر ئەندامی پەرلەمان تەتبیق ناكرێتن، ئەگەرنا زۆر شت هەیە سلبییە، قورسە لەسەر ئەندام پەرلەمان.

بەڕێزان، پرۆژەیەكی یەكجار زۆرمان لە پێشە، دەبێت تەواوی بكەین، تەقریبەن دوازدە پرۆژەمان هەیە، دەبێت خوێندنەوەی یەكەمی بۆ بكەین، سبەینێ ژمارەیەك لەو پرۆژانە دەخوێندرێنەوە، رۆژانی دواتریش ئەوانی تر دەخوێندرێتەوە، ئینجا ئەو پرۆژانەی كە خوێندراون پێشی پشوو دەبێت تەواوی بكەین، نیزامی داخیلیە وەكو عەرزم كردن لە دەستووردا، بەهەر حاڵ هیمەتی دەوێتن، دانیشتنەكانیشمان هەمووی دەكەینە رۆژانە، هەندێ رۆژ بەیانیان و ئێواران، تاكو ئێواران بێ تاقەت دەبن و زوو موافەقەت لەسەری دەكەن بەبێ موناقەشە، ئێستا دانیشتنەكەمان دەست پێ دەكەینەوە، بەوەی كەوا ئومێد دەكەین لیژنەی یاسایی و لیژنەی كشتوكاڵی لەگەڵ جەنابی وەزیر گەیشتبنە صیاغەی كۆتایی بە وەرگرتنی ئەو مولاحەزاتانەی كە ئێوە داتان و بە رێكەوتن لەسەر مولاحەزاتی خۆیان هەیان بوو لەسەر هەردوو راپۆرتەكە، ئەگەر شتێكی كۆتاییان گەڵاڵە كردووە، بۆ ئەوەی بیخوێننەوە ئینشائەڵڵا بەبێ مولاحەزە دەیخەینە دەنگدان و بتوانین ئەو پرۆژەیە تەواو بكەین، فەرموو كاك شێروان چیتان ئیتیفاق كردووە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە وەكو لیژنەی یاسا لەگەڵ لیژنەی كشتوكاڵ و جەنابی وەزیر دانیشتین و، موناقەشەی ماددەی دووەممان كرد بەشێوەیەكی تەفسیلی و، هەندێ مولاحەزاتمان لە جەنابی وەزیر وەرگرت بە نەزەری ئیعتیبباریشمان وەرگرت و هەندێ مولاحەزاتیشمان لە لیژنەی كشتوكاڵ وەرگرت، ئەویش داخیلی یاسایەكەمان كرد، رەنگە ئەو موناقەشاتانەی كە كرا لە لایەن ئەندامانی پەرلەمان، ئەوەی بە پەسندمان زانی داخیلی یاسایەكەمان كرد، لێرەدا پێشنیارەكە ئێستا بەو شێوەیەی كە دەخوێنمەوە بەو شێوەیە، ئەوە تەمسیلی وەجهەی نەزەری لیژنەی یاسایی و لیژنەی كشتوكاڵ و جەنابی وەزیر دەكاتن.

بەنیسبەت ماددەی دووەم (فەقەرە یەك و دوو و سێ هیچ مولاحەزەمان نییە، لە فەقەرە چوارەوە مولاحەزەكان دەست پێ دەكات، ئیعادەی فەقەرەی چوارمان كردۆتەوە لەگەڵ فەقەرە پێنج، لەگەڵ فەقەرە نۆ و یازدەو دوازدەو، یەك، دوو فەقەرەی قانونی ئیزافەمان كردووە، بەو شێوەیەی كە هەیە ئێستا بۆتان دەخوێنمەوە.

بەنیسبەت فەقەرەی چوارەم، صیاغەكەی بەو شێوەیە بوو (القیام بدعم القطاع الخاص وتشجیع الاستثمار في تنفیذ المشاریع وإنشاء المصانع والمختبرات والمعامل الخاصة بالانتاج بشقیها الحیواني والنباتي).

بەنیسبەت فەقەرەی پێنج بەو شێوەیە هات (دعم وتطوير المصارف الزراعية في الاقليم واصدار التعليمات اللازمة لتسهيل عملها بالتنسيق مع وزارة المالية والاقتصاد في الاقليم).

بەنیسبەت فەقەرە نۆ بەو شێوەیە هاتووە (الاهتمام بالثروة السمكية وتربية النحل).

بەنیسبەت فەقەرەی یازدە بەم شێوەیە (الاهتمام بالمشاتل والمراعي والغابات الطبيعية والاصطناعية وحمايتها لكونها ثروة وطنية ودعم المحميات الطبيعية).

بەنیسبەت فەقەرەی دوازدە بەم شێوەیە (تحديد حدود الغابات واصنافها بموجب تشريع خاص يتناول تنظيم كافة الامور والمسائل المتعلقة بالغابات في الاقليم).

بەنیسبەت فەقەرەی سێزدە بەم شێوەیە (اقتراح مشاريع قوانين جديدة لمعالجة مشاكل الاراضي يتلائم واقع ومستقبل كوردستان).

بەنیسبەت فەقەرەی چواردە، کە فەقەرەیەکی ئیزافەیە (تنمية الموارد البشرية في مجال تدريب الكوادر الفلاحية والزراعية بمستوياتها المختلفة).

ئەمە بە حەقیقەت مولاحەزاتەکانی ئێمە بوو، کە ئیتیفاقمان لەسەر کردووە، دوا رەئیش رەئی ئێوەو ئەندامانی پەرلەمانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پێم وایە زۆربەی ئەو موداخەلات و مولاحەزاتانەی کە داتان بە نەزەری ئیعتیبار وەرگیراوە، ئەوەی وەرنەگیراوە هەندێکیان هاتووە لە مەتنی خاڵەکانی تر، لەبەر ئەوە ئەگەر ئیجازە هەبێتن ئەو گۆڕانکاریانەو پێشنیارە تازانە یەکە یەکە دەیخەمە دەنگدانەوە، بۆ ئەوەی دواتر ماددەکە هەمووی بخەمە دەنگدانەوە، دەبێت فەقەرە فەقەرە بێت، چونکە هەمووی گۆڕانکاری لەسەر کراوە، کاکە بیخوێنەوە بۆ ئەوەی بخەمە دەنگدانەوە، فەقەرەی چوارەم (القيام بدعم القطاع الخاص وتشجيع الاستثمار في تنفيذ المشاريع وإنشاء المصانع والمختبرات والمعامل الخاصة بالانتاج بشقيها الحيواني والنباتي)، کێ لەگەڵ ئەو خاڵەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە کۆی دەنگ وەرگیرا، خاڵی پێنجەم (دعم وتطوير المصارف الزراعية في الاقليم واصدار التعليمات اللازمة لتسهيل عملها بالتنسيق مع وزارة المالية والاقتصاد في الاقليم)، ئەوە تەبعەن لەسەر داوای ئێوە بوو، کێ لەگەڵ ئەو خاڵەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە کۆی دەنگ وەرگیرا، خاڵی نۆیەم (الاهتمام بالثروة السمكية وتربية النحل)، کێ لەگەڵ ئەو خاڵەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە کۆی دەنگ وەرگیرا، خاڵی یازدە، ئەوەی کە تەبعەن تێدا نییە وەکو خۆی ماوەتەوە، (الاهتمام بالمشاتل والمراعي والغابات الطبيعية والاصطناعية وحمايتها لكونها ثروة وطنية ودعم المحميات الطبيعية)، کێ لەگەڵ ئەو خاڵەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە کۆی دەنگ وەرگیرا، خاڵی

دوازده (تحديد حدود الغابات واصنافها بموجب تشريع خاص يتناول تنظيم كافة الامور والمسائل المتعلقة بالغابات في الاقليم)، کێ لەگەڵ ئەو خاڵەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە زۆرینەی دەنگ وەرگیرا، خاڵی سێزدە (اقتراح مشاريع قوانين جديدة لمعالجة مشاكل الاراضي يتلائم واقع ومستقبل كوردستان)، ئەمەش وەکو بڵێی بەدیهییە، بەڵام هەبێت باشترە، بۆ ئەوەی کەس ڕێگای لێ نەگرێتن، کێ لەگەڵ ئەو خاڵەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە کۆی دەنگ وەرگیرا، فەقەرەی چواردە (تنمية الموارد البشرية في مجال تدريب الكوادر الفلاحية والزراعية بمستوياتها المختلفة)، ئەمەش تازەیە، کێ لەگەڵ ئەو خاڵەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە کۆی دەنگ وەرگیرا، ئێستا ماددەکە هەمووی دەخەمە دەنگدانەوە لە یەکەوە تاکو چواردە، ئەوانەی کە نەخوێندرانەوە وەکو خۆی لە ئەسڵی ماددەکە هاتووە، کێ لەگەڵ ماددەکەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، ماددەکە بە کۆی دەنگ وەرگیرا، ماددەی سێیەم تکایە.

ماددەی سێ و چوار بە پێشنیاری لیژنەی یاسایی دەمج کراوە ببێتە یەك ماددە، ئەو پێشنیارە بخوێندرێتەوە، بۆ ئەوەی ئەوە موناقەشە بکەین، فەرموو.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڵام ئەوەی پەیوەستە بە هەردوو ماددەی (3،4) لە پڕۆژەکە لیژنە پێشنیار دەکات دەمج بکرێت لەگەڵ ماددەی (3)دا لە ژێر ناوی (پێکهاتەکانی وەزارەت) و بەم جۆرە دابڕێژرێتەوە:

ماددەی سێیەم: وەزارەت لەم پێکهاتانە پێك دێت:

یەکەم: وەزیر: سەرۆکی باڵای وەزارەتەو بەرپرسە لە کارو ئاراستەکردنی سیاسەتەکانی وەزارەت و سەرپەرشتی و چاودێری و بە ئیشرافی ئەو دەرکردنی و جێبەجێ کردنی هەموو بڕیارو فەرمان و ڕێنمایی لە هەموو شتێك پەیوەندی هەبێت بە ئەرکی وەزارەت و پێکهاتەکانی و صلاحيات و هەموو کاروبارە هونەری و دارایی و ڕێکخستنەکانی بە پێی حوکمەکانی یاسا و بەرپرس دەبێت لەبەردەم ئەنجومەنی وەزیران بەو پێ یەی ئەندامێکی هاوکارە تیایدا و بۆی هەیە هەندێك لە دەسەڵاتەکانی بداتە جێگری وەزارەت یان بەڕێوەبەرە گشتییەکان یان هەر یەکێك کە بەگونجاوی بزانێ لە وەزارەت.

دووەم: بریکاری وەزارەت: یارمەتی وەزیر دەدات لە ئاراستەکردنی وەزارەت وسەرپەرشتی کردن لە کاروبارەکانی لە چوارچێوەی ئەو دەسەڵاتانەی کە لە لایەن وەزیرەوە دەیدرێتێ بە مەرجێ خاوەنی بڕوانامەی سەرەتایی زانکۆ و پسپۆری بێت.

سێیەم: نوسینگەی وەزیر: فەرمانبەرێك سەرۆکایەتی دەکات و بەڕێوەی دەبات بە پلەی بەڕێوەبەر هەڵگری بڕوانامەی سەرەتایی زانکۆ بێت و ژمارەیەك فەرمانبەر هاوکاری دەکەن.

چوارەم: نوسینگەی بریکاری وەزیر: فەرمانبەرێك سەرۆكایەتی دەكات و بەرێوەی دەبات بە پلەی بەرێوەبەر هەڵگری بڕوانامەی سەرەتایی زانكۆ بێت و ژمارەیەك فەرمانبەر هاوكاری دەكەن.
پێنجەم: ڕاوێژكاران: ژمارەیان لە چوار زیاتر نەبێت و هەڵگری بڕوانامەی سەرەتایی زانكۆ و خاوەن ئەزموون و پراكتیك بن.
شەشەم: بەڕێوەبەرایەتی گشتی بۆ كاروباری كارگێری و دارایی: بەرێوەبەرێكی گشتی سەرۆكایەتی دەكات هەڵگری بڕوانامەی سەرەتایی زانكۆ و خاوەن ئەزموون و پراكتیك بێت.
حەوتەم: بەرێوەبەرایەتی گشتی پلان دانان وبەدواداچوون: بەرێوەبەرێكی گشتی سەرۆكایەتی و بەرێوەی دەبات هەڵگری بڕوانامەی سەرەتایی زانكۆ و خاوەن ئەزموون و پراكتیك بێت.
هەشتەم: بەرێوەبەرایەتی گشتی بۆ زەوی كشتوكاڵی: بەرێوەبەرێكی گشتی سەرۆكایەتی و بەرێوەی دەبات هەڵگری بڕوانامەی سەرەتایی زانكۆ و خاوەن ئەزموون و پراكتیك بێت.
نۆیەم: بەرێوەبەرایەتی گشتی دارستان و لەوەڕگا: بەرێوەبەرێكی گشتی سەرۆكایەتی و بەرێوەی دەبات هەڵگری بڕوانامەی سەرەتایی زانكۆ و خاوەن ئەزموون و پراكتیك بێت.
دەیەم: بەرێوەبەرایەتی گشتی لێكۆڵینەوەو ڕێنوێنی كشتوكاڵی: بەرێوەبەرێكی گشتی سەرۆكایەتی و بەڕێوەی دەبات هەڵگری بڕوانامەی سەرەتایی زانكۆ و خاوەن ئەزموون و پراكتیك بێت.
یازدەیەم: بەرێوەبەرایەتی گشتی سامان و تەندروستی ئاژەڵ: بەرێوەبەرێكی گشتی سەرۆكایەتی و بەرێوەی دەبات هەڵگری بڕوانامەی سەرەتایی زانكۆ و خاوەن ئەزموون و پراكتیك بێت.
دوازدەیەم: بەرێوەبەرایەتی گشتی خزمەتگوزاری كشتووكاڵی: بەرێوەبەرێكی گشتی سەرۆكایەتی و بەڕێوەی دەبات هەڵگری بڕوانامەی سەرەتایی زانكۆ و خاوەن ئەزموون و پراكتیك بێت.
سیازدەم: بەڕێوەبەرایەتیە گشتیەكانی كشتوكاڵی لە ناوەندی پارێزگاكانی هەرێمی كوردستان: سەرۆكاتی و بەڕێوەبەرایەتی هەریەكان بەڕێوەبەرێكی گشتی دەیكات كە هەڵگری بڕوانامەی سەرەتایی پسپۆڕی زانكۆ بێت و خاوەن ئەزموون و پراكتیك بێت بۆ سەرپەرشتی كردنی جێ بەجێكردنی پڕۆژە كشتوكاڵیەكان لە پارێزگا و بەڕێوەبورایەتیەكان و لقە كشتوكاڵیەكانی پارێزگا پێیان دەبەسترێتەوە لە سنووری هەر پارێزگایەك لەو پارێزگایانە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

رای لیژنەی كشتوكاڵ فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئێمە وەكو لیژنەی كشتوكاڵ تێبینیمان نییە لەسەر ئەو دوو ماددەیە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرموو كاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو ماددەیە کە برای بەڕێزم مامۆستا کاکە خوێندیەوە، ئێمە دوای ئەوەی کە لەگەڵ جەنابی وەزیر دانیشتین و، لەگەڵ لیژنەی زراعەش دانیشتین، چەند تێبینیەکمان هەبوو لەسەر ئەو مەسەلانە، کۆی مولاحەزەکان بەم شێوەیە بوو، ئیعادەی نەزەر لە هەیکەلەکە کراوەتەوەو تەشکیلاتی وەزارەت هاتۆتە سەری لە رەئسی هەرەمەکە جەنابی وەزیرە تەشکیلی وەزارەت، دوایێ دێتە خوارێ مودیریاتی عام و وەکو وەزارەتەکانی دیکە، بۆیە ئیعادەی صیاغە لە هەندێك فەقەرات کراوەتەوە.

دوو/ دەزگاکانی هەیکەلی تەنزیمی تەعریفی نەبووە، ئێمە تەعریفمان کردووە، چونکە لە ئەسڵی پرۆژەکە نەهاتووە.

سێ/ بەنیسبەت عەدەدی موستەشارین تێدا نەبووە، ئێمە چوار موستەشارمان وەکو وەزارەتەکانی دیکە دەست نیشان کردووە لە بڕگەیەکدا.

چوار/ هەندێك گۆڕانکاری بەسەر ناوی مودیریاتەکان هاتووە، یەك لەوانە (المديرية العامة للغابات والمراعي)، بە ئیقتیراحی جەنابی وەزیر (البستنة)ش ئیزافە کراوە، واتا فەقەرەی حەوت بووە (المديرية العامة للبستنة والغابات والمراعي)، ئەوە لەسەر پێشنیاری جەنابی وەزیر بوو.

فەقەرە نۆش (المديرية العامة للثروة الحيوانية والبيطرة)، لە جیاتی (المديرية العامة للثروة والصحة الحيوانية)، ئەوەش لەسەر پێشنیاری جەنابی وەزیر بوو.

بەنیسبەت فەقەرە دوازدەش بە حەقیقەت جێگای ئێرە نییە، ئێمە پێشنیار دەکەین کە فەقەرە دوازدەش لەغو بکرێت، ئەوە کۆی مولاحەزەتەکانی ئێمە بوو، لەگەڵ رێزماندا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من یەك مولاحەزەم هەیە، ئەویش وەکیل وەزیرە، (وكيل الوزير: يكون حاصلاً على شهادة جامعية أولية اختصاصية ومن ذوي الخبرة والاختصاص) بنووسرێت، یەعنی بێ خبیرەت نەبێت وەکو مودیر عام بێ خیبرەت داوا نەکردووە (ومن ذوي الخبرة والممارسة)، ئیختیصاصیەت نووسیووە، (ومن ذوي الخبرة والممارسة)، وابزانم ئەوە لە هەموو وەزارەتەکاندا هاتووەو ئیتیفاقی لەسەر کراوە، ئەگەر کەس ئیعتیرازی لەسەر نییە، یان موناقەشەی لەسەر نییە دەیخەمە دەنگدانەوە، پێشنیاری لیژنەی یاسایی کە دوو ماددەکەی کردۆتە یەك ماددە، ئەو گۆڕانکارییەی کردووە، بە موافەقەتی جەنابی وەزیر، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، ماددەکە بە زۆرینەی دەنگ وەرگیرا، ماددەی پێنج کە ئێستا بووە ماددەی چوار تکایە.

بەڕێز د. شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە ناتوانین قسەیەکی تیا بکەین، ئەو هەموو مودیر عامانە بۆ (44) وەزارەت، حیسابم کردووە (572) مودیر عاممان هەیە، هەر مودیر عامێك سێ ملیۆن وەردەگرێت، دەکاتە ملیارێك و حەوت سەد و نازانم چەند ملیۆن دینار، وەڵڵاهی ئەمە تەئسیر دەکاتە سەر میزانیەی دەوڵەت، من داوا لە وەزیری بەڕێز دەکەم ئیعادەیەکی نەزەری بکەنەوە بەو بەڕێوەرەبەرە گشتیانە، بەڕاستی گوناحە ئەو هەموو میزانیەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

یەکەم جار گوتمان کێ رەئی هەیە، دەنگت نەکرد.

دووش/ لە دەنگداندا تەنیا تۆ ئیعتیرازت کرد، گوتمان بە زۆرینەی دەنگ، دوایێ بە خاڵی نیزامی ناتوانین بگەڕێینەوە، بڕیار دراو تەواو، ئەو رەقمەی کە هێناوتە، دەبێت خاڵی نیزام لە تۆ بگرین، چونکە تۆ نە قسەت کرد، دەنگیشت نەدا بە قسەی ئەوەمان کرد کە دەنگت نەداوە، کردمانە ئەکسەریەت بە تەنیا تۆ دەنگت نەدا، حەقی خۆتە دەنگ نەدەیت، حەقی خۆتە قسە بکەیت، قسەت نەکرد، حەقی خۆتە دەنگیش نەدەیت، ئەوە عاید بە خۆتە، فەرموو کاکە بۆ ماددەی پێنج کە بۆتە ماددەی چوار.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

أما فيما يتعلق بالمادة الخامسة من المشروع والتي ستصبح برقم (المادة الرابعة) وفق مقترح اللجنة القانونية تقترح اللجنة صياغتها كالآتي:

المادة الرابعة:

أولاً/ يشكل مجلس الاستشاري الوزارة من :-

أ-الوزير/ رئيساً .

ب-وكيل الوزارة/ عضواً و يرأس المجلس في حالة غياب الوزير .

ج-المستشارون في الوزارة/ اعضاء

د- المدراء العامين في الوزارة/ اعضاء.

هـ- مسؤولي النقابات والجمعيات ذات العلاقة/ اعضاء.

ثانياً / للوزير اضافة ممثلين عن الوزارات الأخرى أو خبراء من خارج الوزارة عند الضرورة.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مومکینە سەهوەك هەیە لەوێ، نازانم وەکیل وەزیر لە هەموو وەزارەتەکان نائیب رەئیسە بەنیسبەت ئەو مەجلیسە، نەك عوزو، لێرەش دەبێت وا بێت، ئەوە یەك.

دوو/ جەنابی وەزیر پێشنیارێکی هەبوو بەنیسبەت (ممثلي النقابات)، بەڕاستی دەڵێت مەسەلەکە بەنیسبەت وەزیر ئیختیاری نەبێت، واتا وجوبی بێت، جەوازی نەبێت، من حەز دەکەم (ممثلي النقابات)یش داخیل ببێت لەو مەجلیسە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێوە نووسیوتانە.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئاخر ئەوە جەوازیە، دەبێ وجوبی بێت بەنیسبەت ئەمە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەمە یەك شت هەیە، (ممثلي النقابات والجمعيات ذات العلاقة)، کەواتە بەنیسبەت وەکیل وەزیر (نائباً للرئيس) دەبێتن، بەنیسبەت (ثانياً/ للوزير اضافة ممثلين عن الوزارات الأخرى أو خبراء من خارج الوزارة او ممثلي النقابات والجمعيات ذات العلاقة عند الضرورة)، کاك ڕەشاد قسەت هەبوو فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت لیژنەی ئیستیشاری ئەو سەلاحیەتە بۆ وەزیر بمێنێت کێی داوا دەکات، بەلام ئەگەر وجوبی بوو نەقابات ئیشتیراك بکات، چەند ئەتراف زیاد بێت، ئەوەندە کێشەی زیاد دەبێت، پێشنیار دەکەم وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

(عند الضرورة وذات العلاقة) وەزیر تەحدیدی دەکاتن، مومکینە کەس داوا نەکات، ئێستا دەسەڵات داوا کردن بۆ وەزیرە، کە ئەو داوای نەکرد یەعنی هیچ، فەرموو کاك دلێر.

بەڕێز د.دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی وەزارەتی کشتوکاڵ پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆی بە جوتیارانەوە هەیە، من وا تێدەگەم کە نوێنەری یەکێتی جوتیاران زەروریە لەو هەیئە ئیستیشاریە هەبێت، یەعنی ئەو دەبێت بە زەروریەت حازر بێت، چونکە ئەمە لایەنێکی گرنگە، بەرژەوەندییەکی گشتی تێدایە، دەبێت نوێنەری جوتیاران لەو هەیئە ئیستیشاریە حازر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کە وتت (ذات العلاقة) یەکەم ڕەقم ئەوان دەگرێتەوە، فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز عبدالعزیز طیب/ وەزیری کشتوکاڵ:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تەبعەن لە مەتنی نەصەکە هاتبوو (للوزیر اضافة ممثلین عن الوزارات الأخری أو خبراء من خارج الوزارة وممثلي النقابات والجمعیات ذات العلاقة عند الضرورة)، بە پێچەوانەوە ئێمە وامان لێ کردووە، ئێستا پشتی موستەشارین، پشتی مودیر عامە، ئەوانەمان داناون لە خاڵی پێنجەم کردومانە ئیلزامی، مەسئوولینی نەقابات و جەمعیات ئەوی زات عیلاقە بە وەزارەتی زراعە عوزونە لەو مەجلیسە، خاڵی ترمان کردیە (للوزیر اضافة ممثلین عن الوزارات الأخری)، یەعنی ئەو دەسەڵاتەمان داوەتە وەزیر، بەس ئیزافەی مەسئوولینی مونەزەمات و نەقابات و جەمعیات کردوومانە شتێکی ئیلزامی، من ئەوە بە مەسڵەحەت دەزانم، کە فیعلەن ئەو مونەزەماتی موجتەمەعی مەدەنیەی ئەوی عیلاقەی بە وەزارەتی زراعە هەیە با بێت هەست بە مەسئوولیەتی خۆیان بکەن و موشارك بن لە سونعی قەرارات، لەبەر ئەوە ئێمە کردمانە ئیلزامی، وەکی دکتۆر باسی کرد، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك سەردار.

بەڕێز سردار صباح بوزو هرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە شەرحی کاك شێروان باسی ئەوەی کرد کە موستەشارن عەددەکەی تەحدید کردووە بە چوار، بەڵام لە خوێندنەوەی کاك عەونی باسی عەددەکەی نەکرد، ئەوە یەك.

دوو/ ئەو خاڵەی کە پێشنیار کرا وەزیر بۆی هەبێت لایەنەکانی تر لە وەزارەتەکانی دیکە ئیزافەیان بکات بۆ ئەو مەجلیسە، من پرسیار دەکەم وەزیر سەڵاحیاتی هەیە لەسەر وەزارەتی دیکە خەڵك ئیزافە بکات، یاخود بگوترێت ئیستیزافەی خەڵکی تر، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك عەونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەنیسبەت موستەشارین کاك سەردار سەهو رۆیشتووە، ئێمە باسمان کردووە، لە برگەی پێنجەم لە راپۆرتمان (المستشارون لا یزید عددهم عن اربعة)، ئەوە باس کراوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من نازانم مولاحەزەکەی هینە، کە جەنابی وەزیر دەڵێت ئیلزامی بێتن، بەس من پێم وایە ئیلزامی بۆ خۆتان موشکیلەیە، یەعنی بە قەراری ئیلزامی رەنگە کۆسپ بێتە پێش، ئەگەر بە ئیلزام بکەیت رەنگە یەکێك بڵێت بەپێی قانون ئەی فلان نەقابە، ئەی فلان جەمعیە، یەعنی ئەوە بەڕاستی مرونەتەك بۆ خۆت ناهێڵیت، کۆبوونەوەکان دەبێتە کۆسپ بۆی، یەکێك هەڵدەستێت دەڵێت بەپێی قانون کە بۆت دەرچووە، تۆ دەڵێی ئیلزامیە بۆ تۆ، فلان نەقابە بۆ هینت نەکردووە، ئەویش بۆی شەرح دەکاتن کە پەیوەندی بە

ئیشەکەیەوە هەیە، تۆش قەناعەتت نییە بەوەی، لەبەر ئەوەی ئەوە بۆ وەزیر بمێنێت، تەقدیر بۆ وەزیر بمێنێت باشترە، نازانم کەیفی خۆشتانە، یەعنی لیژنەی قانونی چۆنی دەکەیت، کاك خورشید خاڵی نیزامی هەیە.

بەڕێز خورشید سلیم شێرە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نازانم خاڵی نیزامییە، یان نا، بەس من تەئیدی قسەی جەنابت دەکەم بۆ ئەو مەوزوعە، تەنها رەئیسی جەمعیەی فەلاحین زەرورە دانێیت، تەئیدی کاك دکتۆر دلێر دەکەم، ئەویتر تەئیدی جەنابت دەکەم، چونکە بەوە موشکیلە دروست دەبێت، بیست نەقابە هەیە، بیست جەمعیاتیش هەیە، رەئی چ جەمعیەی فەلاحینە عیلاقەی موباشیری بە وەزارەتی زراعەوە هەیە، هەموو جەمعیاتی زراعی عیلاقەی بە جەمعیاتی فەلاحینەوە هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز عبدالعزیز طیب/وەزیری کشتوکاڵ:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

چ قەیدیە، ئێمە تەشجیعی نەقابات و جەمعیات دەکەین بێتە تەشکیل کرن و، بابەتەکە زراعییە، شتێکی زراعی ئێمە شتێکی سرِیمان نییە، خاصەتەن لە ئیجتیماعاتی موەسعی دەوری زۆر زۆر موهیمە ئەوانە حازر بن، بە پێچەوانەوە مەشاکیل تەخفیف دەبێت، ئەوانە موتەلیع دەبن لەسەر هەموو بڕیارێك، کە ئێمە بڕیارێك دەدەین، یەعنی سبەینێ ئەوانە دەتوانن بچن لەناو موجتەمەعی خۆیان، لە قیتاعی خۆی دیفاع لە قەراراتی وەزارەت بکات، نەك بڵێن ئێمە ئاگامان لەو قەرارە نەبووە، هیچ شتێکی نهێنی نییە و ئێمە باسی شەفافیات دەکەین، با ئەو نەقابات و مونەزەماتانە هەمووی بێن داخیل ببن و موناقەشە دەکەین و، ئەو ئیستیعدادەش دەبێت هەمان بێت و، ئەو نەفەسەش دەبێت نەفەسی دیموکراسی دەبێت هەبێت بە تەسەوری من.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو ئیشکالە نایێتە پێشتان، مەسەلەن ئەو قانونە سبەینێ دەرچوو، جەنابت ئەو مەجلیسەت دەعوەت کرد بۆ ئەوەی کۆبوونەوە بکەن، رەئیس جەمعیەی فەلاحین، کام رەئیس جەمعیە، یەك جەمعیەمان هەیە هی فەلاحین، کە تۆ دەعوەتی بکەیت، یان موتەعەدیدە.

بەڕێز عبدالعزیز طیب/وەزیری کشتوکاڵ:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بڕیارێك لە ئەنجومەنی وەزیران دەرچووەو هەموو نەقاباتیش تەبلیغ کراون، دەبێت هەتا کۆتایی ئەمساڵە، یەعنی ساڵی رابردوو دەبێت هەموو یەکتر بگرن، فعلەن هەموو نەقاباتیان یەکتریان گرتووە، ماعەدا جەمعیاتی فەلاحین ئێستا وا خەریکە بۆ یەکتر گرتنەوە، ئێمە باسی مەشروعێکی موستەقبەلی دەکەین.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

(ثانیا) وەكو خۆی بمێنێتن، بەڵام لەوێ جەمعیاتەكە شەتب بكەن، یەعنی (هـ)ەكە بەو شێوەیە دەبێتن (ثانیا: للوزیر اضافة ممثلین)، ئەوە لە دەسەڵاتی وەزیر بێتن خوبڕا و نەقابات و وەزارەتی تر كێ داوای دەكاتن، با نەقابەی فلاحین ئیلزامی بێتن، ئێستا بەم شێوەیە بیخوێنەوە تاكو بیخەینە دەنگدانەوە، فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لە كوردستانێ كۆمەڵێك جەمعیاتی فەلاحین هەنە، مەتی حەفت فەلاحین هەیە یێكتر گرتینە، ئەو قەوانینە دێتە پێشی جارێ هێشتا چ شێوەیەك صیاغەیەك بۆ حەد چ كریە بە چۆلی كە، ئەگەر بێژی (الفلاحین ذات العلاقة) ئیحتیمالە تۆ حەسر بكەیت، ئەگەرنا كۆمەڵێك جەمعیا فەلاحیا یا فلان زراعەتی، یا فلان انتاجی كۆمەڵێك شت دروست دەبێت.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك ئیحسان دوو مولاحەزەم هەیە، یەكەمیان/ ئەوە خاڵی نیزام نییە.

دووەم/ من و جەنابی وەزیر موناقەشەمان لەسەر ئەوەی كرد، من ئەو قسەی جەنابتم كرد، ئەویش وتی بەپێی قەراری مەجلیسی وەزەرا دەبێت تەوحید ببن، دەبوایە نیهایەتی ساڵ تەوحید ببن، ئێمەش ناتوانین قانون دەربهێنین لەبەر ئەوەی تەوحید نەبوونە، هەر تەوحیدیش دەبن، مەبەدەئەكە لێرە تەسبیت دەكەین، لەبەر ئەوە ئیعتیرازەكەت مەعقولە، بەڵام باسمان كرد، بەڵێ.

بەڕێز عبدالعزیز طیب/ وەزیری كشتوكاڵ:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من دیسان باسی ئەوە دەكەمەوە، چونكە ئەگەر ئێمە بەس جەمعیات حەسر بكەین لەسەر جەمعیاتی فەلاحین، مەسەلەن موهەندسینی زراعین قوتاعێكی زۆر فراوانە، هەمووی گەنجن و ئێمە ئێستا خەریكین دەور بدەینە وان، وان راكێشین بۆ عەمەلیەی ئینتاجی، لەبەر ئەوە من تەسەور دەكەم با شمولیەت تێدا هەبێت، یەعنی (مسؤولي المنظمات والجمعیات ذات العلاقة)، یەعنی ئەوە عیلاقەی بە وەزارەتی زراعە هەبێت، با بێنە كۆبوونەوەكە، چ موشكیلەمان نییە، كۆبوونەوەی دەوریە مانگێ جارێكە، با هەموو مونەزەماتی نەقاباتی مەعنی بێن حازر بن، بە تەسەوری من قوەتێكی تر دەداتە قانونەكە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دەزانی چۆنە عەفوم دەكەن، یەعنی مەسئولیەتەكە تەزامونییە، ئێمە كە قسەیەك دەكەین، راستە جەنابی وەزیر خۆی باشتر دەزانێتن، ئەوە مرونەتە دیموكراتیەت ئەو قسانە دەكاتن، بەڵام عەفوم دەكەیت من عەمەلی بە واقیعی نازانم، چونكە تۆ مەجلیسێك مانگێ جارێك كۆ بكەیتەوە ئەو هەموو قەرەباڵغیە ناتوانیت ئیش بكەیت، ئەوانەی جەنابت دەڵێیت دەبێت لە دوای یەكیان بۆ بكەیت، دوو مانگ، سێ مانگ

جارێك، هەموویان داوا بکەیت، نەك یەك کەس، یان دوو کەس، دەکرێت بیست کەس لە نەقابەی موهندسینی زراعە بێتن، سی کەس لە نەقابەی ئەوە بێتن، بەڵام تۆ ئەنجومەنێکی ئیستیشاریت دەوێت، زوو زوو دەبێت کۆببیەوە، تەحدیدی بکەیت بەو تەریقەیە فراوانە ناتوانێت کۆببیەوە، هەموو جار چوار کەس لەوێ نەهاتووە، پێنج کەس لەوێ نەهاتووە، ئەوەی کە ئێستا هاتووە باشترە، جەمعیاتی فەلاحین بکرێتە خاڵێك وەکو ئەوانی تر، ئەوانی تر بمێنێتە دەسەڵاتی خۆت، جەمعیاتی فەلاحین زۆرتری هینی هەیە، یەعنی (ھ)ەکەی تێدا بێت، ئەوی تریش چەندت بۆ دەکرێتن نەقابەی زراعینە، حەز دەکەی عەمیدی کۆلیژی زراعەیە، ئەوەی کە خیبرەی هەیە، شارەزایی هەیە لە وەزارەتەکانی تردا، ئەوە بمێنێتەوە سەڵاحیاتی خۆت مرونەتی هەیە، بۆ خۆت باشترە، یەعنی بۆ خۆت بۆ مرونەتی ئیشەکە، بۆ عەمەلی ئیشەکە ئەو تەریقەیە باشترە، ئەگەرنا ئێستا تەحدید بکەیت هەموو مانگێیش مەجبور بیت بەپێی تەحدید کردنی ئەو قانونە نەقابەی فلان بێتن، هی فلان بێتن بە تەحدید قورسترە، کەیفی خۆشتە، من ئەو مولاحەزەیە دەدەم، بەڵام کەیفی خۆشتانە، کاك عەبدوڵرەحمان فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کە ئاماژە کرا نەقابەو سەندیکا پەیوەندیدارەکان لە لایەکەوە تەشجیع دەبن، لە لایەکی تریشەوە وەزارەت دەوڵەمەند دەکەن، هەموومان یەك دەنگین کە ئیهتیمام بدرێت بە زراعە، ئەو کاتە تۆ وتت پەیوەندیدارەکان، ئیتر وەزیر دەزانێت کێ بانگ دەکات، هەم شمولی دەبێت و هەم پەیوەندیداریش دەبێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك بارزان فەرموو.

بەڕێز بارزان عبدالله نصرالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مەجلیسی وەزارەت رەسمی سیاسەی وەزارەت دەکات و لایەنێکی جێ بەجێ کەریشە بەڕاستی، رێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی، یان نەقابات و جەمعیات چۆن دەبێت ببن بە بەشێك لەلایەنی جێ بەجێکەر، دەکرێت لە لیژنەیەکی ئیستیشاریدا ئەوان موشارەکە بکەن، چونکە زۆر جار لەوانەیە داواکاری ویست و داخوازیەکانی ئەو چین و توێژو جەمعیاتانە بە دەل لە توانای وەزارەت بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە، بە قەناعەتی من قورساییە بۆ وەزیر، بەڵام دەی با بە دڵی ئێوە بکەین، دوایێ ئەگەر عەمەلی نەبوو داوای تەعدیلی بکاتن، فەرموو.

بەڕێز خورشید سلیم شێرە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پرسیارەکەم بۆ جەنابی وەزیرە، ئەوەی کە جەنابی وەزیر دەڵێت، ئێمەش دەڵێین، ئەو دەیەوێت ئیلزامی بێت، ئێمە دەمانەوێت رەغبەتی وی بێت، تەنها رەئیسی جەمعیەی فەلاحین عیلاقەی موباشیری بە

وەزارەتی زراعەوە هەیە، دەبێت هەیئەی ئیستیشاری ئیلزامی بێت، باقی تر جەنابی وەزیر حەز دەکەیت هەرچی نەقابات و جەمعیاتە داوا بکە، بەلاّم بە رەغبەتی خۆت بێت، ئەوە باشترە بۆ جەنابت، کەس مانیع نییە داوای بکەی، بەلاّم ئیلزامی نەبێتن، تەنها رەئیسی جەمعیەی فەلاحین حەقی هەیە ئیلزامی بێتن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە قەناعەتی من کاریگەرترین جەمعیە، جەمعیەی فەلاحینە لە ناحیەی ژمارەی عوزوەکانی و بەڕاستی هیچ جەمعیەیەك لە کوردستان نییە ژمارەی ئەندامەکانی بگاتە دە لە جەمعیاتی فەلاحین، بە قەناعەتی من مومەسیلی جەمعیاتی فەلاحین وجودی وجوبی بێتن، ئەوانی تر نەقاباتەکانی تر لەگەڵ فەقەرەی دوو دەمجی بکەین لەگەڵ وەزارەتەکان و مونەزەمات و (الجمعیات ذات العلاقة)، ئەگەر هاتوو وەزیر داوای کرد.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا ماددەکە بەو شێوەیەی لێ دێت:

أ-الوزیر/ رئیساً .

ب-وکیل الوزارة/ نائباً للرئیس .

ج-المستشارون في الوزارة/ اربعة/ اعضاء

د- المدراء العامین في الوزارة/ اعضاء.

هـ- رئیس الجمعیات الفلاحیة/ عضو.

ثانیاً / للوزیر اضافة ممثلین عن الوزارات الأخرى أو خبراء من خارج الوزارة او ممثلي النقابات والجمعیات ذات العلاقة).

باشە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، دەنگماندا، بەلاّم تەعدیلەکە جارێکی تر شەرح دەکەمەوە، (هـ) ئیزافە کرا لە ئەوەلەن ئەویش ئەوەیە ئیزافەتەن ئەندامی ئەو مەجلیسی ئەنجومەنی راوێژکاری کێیە؟ جگە لە وەزیر و وەکیل وەزیر و هینەکان، رەئیسی جەمعیەی فەلاحینە، دووەم لەو ماددەیەدا بۆ وەزیر هەیە نوێنەرانی وەزارەتەکانی تر، یان خەبیر لە دەرەوەی وەزارەت و، نوێنەرانی نەقابات و جەمعیات کە پەیوەندیان بەو ئیشە هەیە ئەوە بکاتن لە کۆبوونەوەی ئەو ئەنجومەنەدا، دەنگمان بۆ دا، ئەوەی لەگەڵیەتی دەنگی دا، کێ لەگەڵی نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە کۆی دەنگ وەرگیرا، زۆر سوپاس، ماددەکەی تر تکایە.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی شەشەم: هەر بەڕێوەبەرایەتییەکی گشتییش, فرمانبەرێ، بە پلەی بەڕێوەبەری گشتی سەرۆکایەتی دەکا، بڕوانامەی زانکۆی هەبێ و، خاوەن ئەزموون و، پسپۆڕیش بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

رای لیژنەی یاسایی.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

رای لیژنەی یاسایی.

ئێمە لەگەڵ ئەوەین ئەو ماددەیە حەزف بێت، چونکە مودیر عامەکان هەمووی بە تەفسیل و شەرحەوە هاتووە لە مەتنی هەیکەل.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

حەزفی ئەو ماددەیە دەخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە کۆی دەنگ ماددەی شەشیش حەزف کرا، ماددەی حەوتەم، کە دەکاتە ماددەی پێنج ئێستاکە.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی حەوتەم:

1- مەرکەز و پێکهاتەکانی وەزارەت و ئەرك و سەلآحییاتی بەڕێوەبەرایەتیە گشتییەکان و بەڕێوەبەرایەتییە واوەستەکانیان و دەستەکانیش، بە پێڕۆ دیار دەکرێن.

2- ئەنجومەنی وەزارەتەکە، بۆی هەیە، هەر کاتێ پێویست بکا، بەڕێوەبەرایەتی و لق و بەش و هۆبەی نوێ بکاتەوە یان یەکیان بخا، یان ئیلغایان بکات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

رای لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

فيما يتعلق بالمادة السابعة من المشروع والتي ستصبح برقم المادة الخامسة وفق مقترح اللجنة، تقترح اللجنة إعادة صياغتها كالآتي:

المادة الخامسة:

أولاً: يحدد بنظام مهام وأختصاصات تشكيلات الوزارة.

ثانياً: للوزير إستحداث أو دمج أو ألغاء أي من المديريات أو الفروع أو الأقسام أو الشعب ضمن تشكيلات الوزارة وفق متطلبات عملها عند الأقتضاء.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوەش وەكو وەزارەتەكانی تر دەگونجێت لەگەڵ ئەوەلیات، دەخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ ئەو ماددەیەش وەرگیرا، ماددەكەی تر تكایە.

بەڕێز عبدالكریم ابوبكر مصطفی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی هەشتەم: یاسای ژمارە (10)ی ساڵی (1992)ی وەزارەتی كشتوكاڵ و ئاودێری ئیلغا دەكرێ.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

رای لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

فیما یتعلق بالمادة الثامنة من المشروع والتی ستصبح برقم (المادة السادسة) تؤیدها اللجنة بعد أضافة (وتعدیلاته) الی آخر المادة.

(یلغی قانون وزارة الزراعة والري رقم (10) لسنة 1992 وتعدیلاته).

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ ئەو ماددەیەش وەرگیرا، ماددەكەی تر تكایە.

بەڕێز عبدالكریم ابوبكر مصطفی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی نۆیەم: وەزیر، بۆی هەیە رێنماییگەلی پێویست بۆ ئاسانكردنی بەجێهێنانی حوكمەكانی ئەم یاسایە دەربهێنێ.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

رای لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لیس للجنة أیة ملاحظة علی المادة التاسعة من المشروع والتی ستصبح برقم المادة السابعة.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ ئەو ماددەیەش وەرگیرا، ماددەکەی تر تکایە.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دەیەم: هەر دەقێ، لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا نەگونجێ، کاری پێ ناکرێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

رای لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

أما فيما يتعلق بالمادة العاشرة من المشروع والتى ستصبح برقم المادة الثامنة تقترح اللجنة صياغتها كالآتى:

المادة الثامنة: (لايعمل بأى نص قانونى أو قرار يتعارض مع أحكام هذا القانون).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ ئەو ماددەیەش وەرگیرا، ماددەکەی تر تکایە.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی یازدەم: پێویستە لەسەر وەزیرە پێوەندیدارەکان، حوکمەکانی ئەم یاسایە بخەنە کار.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

رای لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

أما فيما يتعلق بالمادة الحادية عشرة من المشروع والتى ستصبح برقم المادة التاسعة تقترح اللجنة صياغتها كالآتي:

المادة التاسعة: (على مجلس الوزارء والجهات ذات العلاقة تنفيد أحكام هذا القانون).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، ماددەکەی تر تکایە.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دوازدەم: ئەم یاسایە لە ڕۆژی بلاْوکردنەوەی لە (وەقائعی کورستان)ـەوە کاری پێ دەکرێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

رای لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

أما فيما يتعلق بالمادة الثانية عشرة من المشروع والتى ستصبح برقم المادة العاشرة تقترح اللجنة صياغتها كالآتى:

المادة العاشرة: (ينفذ هذا القانون إعتباراً من تاريخ إصداره وينشر في الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هۆکارەکانی دانانی ئەم یاسایە

ژینگە (خاك و ئاو و هەوای) کوردستان بۆ کشتوکاڵ زۆر لەبارە. خاکی بە پیتە و سامانی ئاوی زۆرە. کوردستان بەر لە هەزاران ساڵ وڵاتێکی بە کشتوکاڵ و بە نان و خوان بووە و، لەم ڕووەوە پێشەنگی وڵاتانی ڕۆژهەڵات بووە. وەلێ زوڵمی کاول کاری و ڕا گواستن و دەرکردن و، خەڵك لە کۆمەڵگای زۆرە ملێ ئاخنین و، داپۆشینی زەوی وزاری بە پیت و بەرەکەتی کوردستان بە شرەخانوو و چادرگای نا هەموارو، بێ بەش لە ئەسبابی ژیان، کە حکومەتە یەك لە دوا یەکەکانی عێراق بە داخ لە دڵی و رکی شۆڤینی و کینەی دوژمنایەتی بەسەر گەلی کوردستانیاندا هێنا، ئەمانە هەمووی بوونە هۆی کوێر بوونەوەی کشتوکاڵ و سەرەنجامیش فەلاو وەرزێران کە ڕەنێوهێنی بە هێزی کشتوکاڵ بوون و خاوەن سفرە و دیوەخان بوون بە ناچاری بوون بە نانخۆری بێ خەلەو خەرمان و بەکاربەری (مستهلك) بێ بەروبووم. ئەمە سەرباری ئەوەش کە یاساو بەیاننامەو تەعلیماتی کوێرانەی پڕ لە کینە بۆ کوێرکردنەوەی کانی و چاوگەکانی ئاوو کاولکردنی جۆگەو جۆبارو سووتاندنی دارستان و ریشە کێشکردنی رەزو باخ و بێستان دەردەکراو